

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte
Pirmskolas izglītības skolotājs

JUTA DAMBERGA

**Jaunākā vecuma bērnu sociālo prasmju sekmēšana vizuālās
mākslas nodarbībās pirmsskolā.**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītāja

Docente

Dr.paed

Daiga Kalēja – Gasparoviča

Akadēmiskais amats

Zinātniskais /
akadēmiskais grāds

Vārds, Uzvārds

Paraksts

Rīga 2021

Anotācija

Autore šo kvalifikācijas darbu ir rakstījusi par jaunākā vecuma bērnu sociālo prasmju sekmēšanu vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā. Darba autore Juta Damberga, darba vadītāja docētāja Daiga Kalēja -Gasparoviča.

Darbā ir analizēta jaunāko bērnu sociālo prasmju sekmēšana vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā, pedagoģiskais vērojums un neformāla pedagogu intervija.

Darba uzdevumi:

1. Teorētiski analizēt literatūru par sociālajām prasmēm un to sekmēšanu;
2. Teorētiski analizēt literatūru par bērnu vecumposmu;
3. Analizēt literatūru par vizuālās mākslas nodarbībām pirmsskolā;
4. Pārbaudīt teorētiskās atziņas empīriskā pētījumā un analizēt iegūtos rezultātus.

Pēc kvalifikācijas darba izstrādes var secināt, ka bērns, vispirms, sociālās prasmes mācās no pieaugušajiem un ar savu piemēru pieaugušais māca tās bērnam. Skolotāja prasmīga darbība var veicināt bērna pašvērtējumu un sadarbības prasmes un lai tiktu veicināta pozitīva mijiedarbība pieaugušajam ir jāieklausās bērna vēlmēs.

Atslēgas vārdi: sociālās prasmes, vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā, bērnu sociālo prasmju sekmēšana.

Darbs ir izveidots uz 41 lapām. Starp tām ir 11 tabulas un 6 attēli.

Annotation

The author of this qualification work has written about the promotion of social skills of young children in pre-school visual arts classes. The author of the work is Juta Damberga, the supervisor is the lecturer Daiga Kalēja-Gasparoviča.

The paper analyzes the promotion of the young children's social skills in pre-school visual arts, pedagogical observation and informal teacher interview.

Tasks:

1. Theoretical analysis of literature on social skills and their promotion;
2. Theoretical analysis of the literature on the age of children;
3. To analyze the literature on visual arts classes in preschool;
4. To test theoretical findings in an empirical study and to analyze the obtained results.

After developing the qualification paper, it can be concluded that the child first learns social skills from adults and by his example the adult teaches them to the child. The skill of the teacher can promote the child's self-esteem and cooperation skills, and in order to promote positive interaction, the adult must listen to the child's wishes.

Keywords: social skills, visual arts classes in preschool, promotion of children's social skills.

The job is created on 41 pages. Among them are 11 tables and 6 pictures.

Satura rādītājs

Anotācija.....	2.
Annotation	3.
Ievads	5.
1 Sociālās prasmes un to sekmēšana	6.
1.1 Sociālo prasmju sekmēšana pirmsskolā.....	6.
1.2 Bērna vispārīgs raksturojums problēmas sakarā.....	12.
2 Vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā.....	15.
2.1 Sociālo prasmju sekmējošs mācību saturs	15.
2.2 Pedagoģiskā darbība	20.
3 Empīriskais pētījums	23.
3.1 Pētījuma metodoloģija	23.
3.2 Pētījuma norise	24.
3.3 Pētījuma rezultāti un to analīze.....	36.
Secinājumi	39.
Izmantotā literatūra	40.

Ievads

Sociālās prasmes ir visā cilvēka dzīvē, bez tām cilvēks nevar veidot saskarsmi un iekļauties sabiedrībā. Saskarsme ar sociālajām prasmēm ik dienas ir sekmējamas, jo visu laiku ar tām ir jāstrādā. Pirmsskolā pedagogs ir tas cilvēks, kurš ar savu piemēru demonstrē sociālo prasmju pielietojumu un esot kompetentam savā jomā, var vizuālās mākslas nodarbībās tās sekmēt radošā un jautrā veidā.

Bērna dzīves darbībā tās tiek sekmētas sadarbībā ar caurviju prasmēm, kas ir bērna aktīva iesaistīšanās mācību procesā. Caurviju prasmes tiek piedāvātas visos mācību saturos katra bērna spēju līmenī ievērojot bērnu emocionālo un sociālo prasmju attīstīšanu, lai bērns mācētu apzināties sevi un izprast un savaldīt savas emocijas un uzvedību.

Kultūras izpratnes jomā pedagoga līdzdalība ir vērsta uz to, lai viņš sekmētu bērnā sociālās un caurviju prasmes caur savu darbību un piedāvātu bērniem radošu vidi piedāvājot zīmēt un gleznot dažādās pozīcijās ar dažādiem tehniskiem paņēmieniem vērojot un atbalstot bērnus. Tikai tad, ja ir pieaugušā ieinteresētība kā bērns jūtas, uzklausot bērna domas un izjūtas, pieaugušais var kvalitatīvi vadīt rotaļnodarbības un sadzīvi pirmsskolā, tādā veidā caur pedagoģisko darbību sekmē sociālo prasmju attīstību. Tādēļ tika izvēlēts pētījuma temats: „Jaunākā vecuma bērnu sociālo prasmju sekmēšana vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā”.

Pētījuma mērķis: Teorētiski noskaidrot un praktiski pārbaudīt kā vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā sekmē sociālās prasmes.

Pētījuma objekts: vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: jaunākā vecuma bērnu sociālo prasmju sekmēšana.

Pētījuma uzdevumi:

1. Teorētiski analizēt literatūru par sociālajām prasmēm un to sekmēšanu;
2. Teorētiski analizēt literatūru par bērnu vecumposmu;
3. Analizēt literatūru par vizuālās mākslas nodarbībām pirmsskolā;
4. Pārbaudīt teorētiskās atziņas empīriskā pētījumā un analizēt iegūto

Pētījuma jautājums: Kā vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā sekmējamas jaunākā vecuma bērnu sociālās prasmes.

Pētījuma metodes:

- Teorētiskās - literatūras analīze.
- Empīriskās - pedagoģiskais vērojums un neformāla intervija.

1 Sociālās prasmes un to sekmēšana

1.1 Sociālo prasmju sekmēšana pirmsskolā

Sociālās prasmes ir tāds jēdziens, kur ir stāstīts par sociālo attiecību izveidi ar citiem cilvēkiem, lai sasniegtu konkrētus sociālos mērķus. Termins “sociāls” attiecas uz cilvēku savstarpējo mijiedarbību, bet “prasmes” – uz noteiktas darbības un uzvedības modeļa izvēli konkrētā situācijā (Vilciņa, Smutova, Pūpola, 2015, 30).

Pedagoģijas terminu vārdnīcā vārds **prasmē** ir definēts kā māka veikt kādu darbību atbilstoši nepieciešamajai kvalitātei un apjomam - darbības izpildes priekšnosacījums. Tāda zināšanu un darbības paņēmienu apguves pakāpe, kad dod iespēju apgūto izmantot mērķtiecīgā darbībā (Skujiņa, Beļickis, Blūma, u.c.).

Metodiskajā līdzeklī pirmsskolas skolotājiem ir atrodams vēl kāds termins, kas ir attiecināms uz visu pedagoģiju kopumā un tās ir caurviju prasmes. Jaunākajās vadlīnijās caurviju prasmes tiek skaidrotas kā bērna aktīva iesaistīšanās mācību procesā. Galvenās caurviju prasmes jaunākā vecuma bērniem ir atainotas tabulā:

1.tabula. Caurviju prasmes (Skola 2030).

Prasmē	Apraksts
Kritiskās domāšanas	Izrāda zinātkāri meklējot likumsakarības, uzdodot jautājumus izzina pasauli
Jaunrades un uzņēmējspējas	Darbojoties ar dažādiem materiāliem eksperimentē un kombinē, lai radītu jaunas idejas
Pašvadītas mācīšanās	Apzinās un atpazīst sevi, savas un citu jūtas. Mācās ilgāk noturēt uzmanību un gaidīt savu kārtu. Kārtot sev apkārt esošo vidi.
Sadarbības	Darbojas kopā ar pieaugušo. Seko norādēm un izrāda vēlmi darboties ar bērniem. Mācās saprast savas uzvedības sekas.
Pilsoniskās līdzdalības	Stāsta par līdzcilvēkiem mājās, gan ārpus tām. Sākumā atdarina pieaugušā uzvedību rūpējoties par otru un izrādot empātiju. Pieaugot pats uzdod jautājumus otram izrādot rūpes. Mācās ievērot noteikumus.
Digitālās prasmes	Attēlo pieaugušo rīkojoties ar digitālajām iekārtām. Izmanto tās pieaugušā vadībā.

Šīs prasmes stiprina apzinātu mācīšanos katra bērna spēju līmenī. Tādejādi caurviju prasmēs uzsvars tiek likts uz bērnu emocionālo un sociālo prasmju attīstīšanu, kuras māca

apzināties sevi, kontrolēt savas emocijas un uzvedību kā arī saprast apkārtējos cilvēkus un tajos ieklausīties veidojot cieņpilnas attiecības (Skola 2030).

Par cieņpilnām attiecībām un veiksmīgu sociālo pieredzi ir teikts, ka, lai tā būtu pozitīva, ir jāvērtē bērna savstarpējās attiecības ģimenē un jānovērtē bērna apkārtējā vide. To novērtēt ir svarīgi, jo sākotnēji ar sociālajām prasmēm bērns iepazīstas ģimenē un tikai tad pirmsskolā, tāpēc pieaugušajiem mājās ar savu piemēru ir jāraisa pozitīva un cieņpilna gaisotne, lai palīdzētu bērnam veiksmīgi attīstīties sociāli, psiholoģiski, intelektuāli, fiziski un garīgi. Pedagoģiskajā literatūrā kā galvenais šo prasmju rezultāts ir nosaukts:

- patstāvīga nodarbes izvēle
- labā un sliktā saskatīšana
- iejūtīga izturēšanās pret citiem
- saudzīga attieksme pret vidi un mantām
- cieņa pret sarunu biedru (Vilciņa, Smutova, Pūpola, 2015, 7).

Pieaugušais literatūrā ir minēts kā tā persona, kas bērnam var nodot, ar savu piemēru, sociālās prasmes caur sarunu, rotaļām un pasakām (Andersone, 2001, 23). Bērnam esot saskarsmē ar pieaugušo ir svarīgi gūt atzinību un izjust piederību ģimenei, vēlāk, esot pirmsskolā, arī grupiņai. Ārpus mājas bērnam ir vislielākā iespējamība apgūt, ar pieaugušā palīdzību, pieklājības normas un uzvedības standartus. Pieaugot bērns iemācās regulēt savu uzvedību un emocijas atbilstoši videi un sabiedrības normām (Kometss, Tamma, Elango, Indre, 1974, 18).

Par atzinības un vērtējuma gūšanu no vecākiem kopā ar viņiem darbojoties ir rakstījusi arī Svence norādot, ka bērnam pieaugot šī vajadzība paliek, tikai nu jau motivācija vairāk ir svarīga no vienaudžiem (Svence, 1998, 93).

Bērnam paša pieredzētais ar vecākiem, ar vienaudžiem un ar citiem pieaugušajiem veido, jau pieminētās, sociālās prasmes, kas ir apkopotas tabulā un tās var iedalīt kā:

2.tabula. Bērna sociālās prasmes (Lieģeniece, 1992, 81).

Prasme	Raksturojums
Attieksme pret ģimeni	Rūpes no tuviniekiem, spēja pateikties par tām Klausīt vecākus, būt pieklājīgam pret viņiem Līdzcietība pret tuviniekiem viņu slimības laikā Priecāties par tuvinieku sasniegumiem
Attieksme pret vienaudžiem un pieaugušajiem	Draudzīga rotaļāšanās Savu rīcības seku novērtēšana Citu rīcības novērtēšana Ieklausīšanās otrā cilvēkā Priecāšanās par citiem Ieklausīšanās vienaudžos

	<p>Sava viedokļa paušana Rūpes par otru cilvēku Atbildības un seku izvērtēšana</p> <p>Spēja caur pasakām un dzejoļiem saskatīt labās īpašības</p>
Attieksme pret apkārtējo vidi	<p>Izturēšanās pret lietām un grāmatām saudzīgi Dabas un visa dzīvā saudzēšana Saudzīga attieksme pret cita īpašumu(pieminekļi, ēkas, mašīnas, veikali u.c.)</p>
Attieksme pret sabiedrības normām	<p>Uzvedība pie galda Piekļājības vārdu lietošana Uzvedība sabiedriskās vietās un uz ielas Savas higiēnas ievērošana</p>
Bērna uzvedības pašregulācija ir	<p>Izturēšanās pret dzīvo dabu Grūtību pārvarēšana rotaļās, mācībās Iesāktā darba pabeigšana Citu cilvēku interešu ievērošana Sev zināmās sabiedrības normas ievērošana Savas gribas paušana otram</p>

Bērna uzvedības pašregulācijā viens no aspektiem ir raksturots kā grūtību pārvarēšana iesāktajā darbā. Sevis paškontrolē veidojas no augstas pašcieņas, ko izsaka skaidra apziņa par savām spējām, ka es varu un man izdodas. Es pats ar savu darbību varu mainīt notikumus pozitīvā virzienā. Paškontrolē nerodas uzreiz, tā attīstās laika gaitā bērnam pieaugot (Svence, 1998, 32).

Pašregulācijas prasmi ir arī aprakstījusi Gudrīte rakstot, ka esot vienatnē vai atrodoties svešā vidē bērniem šī prasme ir nepieciešama, lai spētu kontrolēt savas emocijas un uzvedību. Bērnā nepieciešamās sociālās prasmes ietver sevī savas un apkārtējo cilvēku vērtības izjūtu un to var izpaust gan pret sevi, gan cilvēkiem sev apkārt, gan arī pret dabu, dzīvām būtnēm un vidi. Pamatdoma ir, ja man sāp, tad arī citiem sāp. Es priecājos un arī citi priecājas (Gudrīte, 2004). Šo domu ir minējusi arī Lieģiniece aprakstot sevis apzināšanos, kas veidojas no savas pieredzes un arī kāda ir bijusi attieksme no citiem cilvēkiem, piemēram, ja man ir grūti, tad arī otram būs grūti. Minot fiziskās aktivitātes kā līdzekli, lai izprastu kā strādā savs ķermenis, lai varētu iepazīt to, novērtēt un salīdzināt vienādo un atšķirīgo starp sevi un citiem. Fiziskās aktivitātes veido bērna dzīves stilu un vērtības dzīvē, jo šādā veidā rodas bērna sajūtas, pozitīvās emocijas un bērns izprot kā funkcionē viņa ķermenis (Lieģiniece, 1999, 201).

Psihologijas literatūrā par bērna iepazīstināšanu ar savu ķermeni ir teikts, ka tas ir līdzeklis viņa ES tēla bagātināšanā, ko pamato vairākas teorētiskas atziņas:

1. Bērnā paškontrolē darbojas jau no 2 – 4 gadu vecuma

2. Kontroles un paškontroles funkcijas viņš apgūst saistībā ar savu ķermeņa darbības izpratni gan bioloģiski (bērns iemācās regulēt savas vajadzības podiņa lietošanā), gan psiholoģiski (neatrodies mājās prot kontrolēt savu izsalkumu u.c.).
3. Sociālo attiecību jomā viņš izjūt, ka viņa prieks vai neapmierinātība ietekmē pieaugušos un mudina viņam pievērsties.
4. Bērns mācās ļoti ātri un viņam patīk atkārtot to, ko viņš ir iemācījies darīt (Reņģe, 1999).

Pirmsskolā bērns mācās veidot cieņpilnas attiecības ar citiem cilvēkiem un mācās pielāgoties viņiem. Lai sadarbotos ar citiem, bērns mācās novērtēt savu un apkārtējo rīcību, saprotot, ko nozīme laba un slikta rīcība. Bērns sāk apzināties, kuras ir nedrošas situācijas un mācās tajās rīkoties, lai nesavainotos un šī pozitīvā rīcība vēlāk veidotos par ieradumu (Pirmsskolas mācību programma).

Sadarbības prasmes ir noderīgas ne tikai nodarbību laikā, bet arī ikdienā mājās. Pirmsskolā, kur ir mantas un aktivitātes sadalītas pa aktivitāšu centriem, ļauj bērniem izvēlēties aktivitāti un mudina uzņemties iniciatīvu kā arī atbildību par savu rotaļu. Bērns pats var izvēlēties kādu no aktivitāšu centriem un skolotāja uzdevums ir tādu sagatavot bērnu vecumam un attīstībai atbilstošu. Šāda pārdomāta vide rosina bērnus pētīt un būt radošiem kā arī izrādīt savu iniciatīvu. Tiek dota iespēja izteikt minējumus, pārbaudīt tos un izdarīt secinājumus. Atbilstošs zonējums grupā ar atbilstošiem materiāliem katrā no tiem veido prasmes un iemaņas strādāt grupā, kas savukārt veido sociālās prasmes (Pirmsskolas izglītība, 2010, 9).

3.tabula. Sociālo prasmju iedalījums (Vilciņa, Smutova, Pūpola, 2015, 10).

Sociālās prasmes	Darbība	Rezultāts
Strādāt grupā	Pieņemt cita viedokli Lietot kopīgu darbavietu un materiālus Gaidīt savu kārtu Lūgt un piedāvāt palīdzību	Efektīva mijiedarbība pret grupas biedriem
Klausīties un pieņemt lēmumu	Lūgt un sniegt paskaidrojumu Pārrunāt saprasto Piedāvāt savu ideju, Iesaistīties diskusijā un ideju apmaiņā papildinot sevi vai cita teikto	Augstāks domāšanas līmenis
Vērtēt citus	Labvēlīgi izturēties pret citiem, tos uzmundrinot un iedrošinot Panākt vienošanos un saskaņu Izteikt savas jūtas un emocijas	Savstarpēja uzticēšanās

	Pozitīvi novērtēt citus visiem dzirdot	
Vērtēt sevi	Uzrunāt citus vārdā Runāt cieņpilni izmantojot pieklājības frāzes Runāt par tēmu Uzklausīt otru to nepārtraucot	Pozitīva komunikācijas izveide
Risināt konfliktus pasakot Nē	Izrādīt laipnību Pieņemt atšķirīgu viedokli otru nenoniecinošot Ideju kritizēt neaizskarot cilvēku Kontrolēt dusmas Konfliktos ieņemt neitrālu pozīciju, konstruktīvi to risinot	Konfliktu atrisināšana

Pedagoģiskajā literatūrā daudz ir minētas sociālās prasmes un tās aplūkotas daudzu grāmatu autoru darbos:

Apzinās savu ES - Esot rotaļā bērns ir viņš pats. Tajā izpaužas viņa Es, viņa pašapziņa, pašcieņa un pašnovērtējums un viņa izdomas bagātība. Pašvērtējums – ja tas ir pozitīvs, tad cilvēks rīkojas pārliecināti, ir drošs, nebaidās, sagaida veiksmi, spēj iemantot citu cieņu un sevi pilnveidot (Pļaveniece, Šuškovnika, 2002, 23). Par sevi pārliecināts cilvēks viegli var izvirzīt sev mērķus, tos izpildīt, pastāvēt par savu iedēju un atvairīt citu cilvēku spiedienu, pieņemt izšķirošus lēmumus un risinājumus (Puškarevs, 2001, 32).

Apzinās sevi, savas prasmes - Pašcieņas veidošanās ir saistīta ar ES attīstību. Pašvērtējums pret sevi sekmē arī pašcieņas veidošanos. Pētījumi liecina – jo augstāka pašcieņa ir pret sevi, jo pozitīvāk izturamies arī pret citiem cilvēkiem (Svence, 1998, 32).

Ievēro grupas noteikumus – Lai bērns labi adaptētos grupā viņam ir jāiepazīst un jāpieņem grupas noteikumi. Bērnam ir jāpielāgojas tai videi pieņemot grupas laika gaitā izveidojušās vērtības, uzvedības normas un noteikumus. Adaptācija ir pielāgošanās un tās vides pieņemšana, sadraudzēšanās ar vidi, vienaudžiem un pieaugušajiem (Vorobjovs, 2002, 276).

Spēj koncentrēties – Uzmanība ir saistīta ar uztveres attīstību. Pārsvārā bērna uzmanību piesaista pievilcīgie, krāsainākie, spilgtākie, interesi izraisošie objekti. Bērns pievērsīs uzmanību, spēlēsies tik ilgi ar mantu, kamēr kas cits nepiesaisīs vairāk bērna uzmanību un uz sākotnējo priekšmetu vienkārši zudīs interese (Svence, 1998, 92).

Reaģē uz pieaugušā norādījumiem (pamudinājums, iedrošinājums, aizrādījums), pamato savu rīcību – Maziem bērniem ir izteikta vajadzība pēc iespaidiem, tas motivē bērnus izzināt pasauli un lietu kārtību tajā. Šī motivācija ir raksturīga pirmsskolas vecumā un ir viens no galvenajiem priekšnosacījumiem mācīšanās motivācijas attīstībā. Pirmsskolas vecumā viena

no galvenajām vajadzībām ir saskarsme - nepieciešamība sazināties, koncentrēties, gūt sava nozīmīguma apstiprinājumu. Bērna attīstību un garīgo veselību galvenokārt veido pozitīva atzinība, uzslavas, pašnovērtējums un pašcieņa, ko veido bērna vecāki ģimenē ar savu audzināšanas piemēru. No tās atkarīga katra bērna pašcieņa, pārliecināta rīcība un uzvedība (Dzintere, Stangaine, 2005, 172).

Sadarbojas ar bērniem, nenosoda viņus – Sadarbību pirmsskolā ar vienaudžiem un pieaugušajiem vislabāk bērns apgūst caur rotaļām un grupu darbos. Pieaugušie vislabāk attēlo ar savu uzvedību saskarsmes prasmes un ir kā bērnu etalons. Saskarsmē bērnam ar pieaugušo pieaug vēlēšanās būt pastāvīgiem un neatkarīgiem. Lai saskarsme citam ar citu ir veiksmīga un cieņpilna, bez nosodījuma saskarsmes prasmes var iedalīt trijās apakšgrupās, kuras attēlotas 4. tabulā.

4.tabula. Bez nosodījuma prasmju apakšgrupas (Vorobjovs, 2002, 223).

Prasmes apakšgrupa	Raksturojums
Empātija	Līdzjūtība, atsaucība, iedziļināšanās otra emocionālajos pārdzīvojumos
Identifikācija	Spēja sevi nostādīt cita vietā iedziļinoties viņa iekšējā pārliecībā . Spēja sevi pielīdzināt citiem, atšķiras no empātijas ar lielāku sarunu biedra zināšanu un pārliecības izpratni
Refleksija	Spēja saprast otru sarunu partneri un spēja redzēt pašam sevi un saprast kādi ir sarunu partnera priekšstati par tevi

Izvēlas nodarbošanos patstāvīgi – Mācīties darīt – tas nozīmē nesēdēt bezdarbībā, bet atrast nodarbošanos – atrast vietu, kur rotaļāties, pagatavot neesošās rotaļlietas, pārvarēt dažādas grūtības, sakārtot savu rotaļu vietu (Dzintere, Stangaine, 2005, 172).

Pieaugušā spēja sakārtot grupas telpu pirmsskolā tā, ka visi bērnam materiāli un spēles ir bērna aizsniegšanas līmenī dod bērnam iespēju pašam izvēlēties nodarbošanos, nekā, ja daudzas lietas ir pieaugušo augstumā (Lieģeniece, 1992, 131).

Runā plašos teikumos, prot pamatot teikto – Vārdu krājuma papildināšana ar tādiem vārdiem par sadzīvīskām lietām, parādībām, emocijām veido prasmi izteikt savas domas un sajūtas. Papildinot vārdu krājumu jāizskan dažādām intonācijām, lai bērns varētu izteikt savas domas un izjūtas loģiskā stāstījumā (Dzintere, Stangaine, 2005, 172).

Pieņem un lūdz pieaugušā palīdzību, ja tas nepieciešams – pieaugušajam izveidojot kontaktu ar bērnu jārada bērnam uzticēšanās sajūta, tādā veidā sniedzot bērnam drošības izjūtu, lai bērnam vajadzīgajā situācijā nebūtu baiļu sajūta lūgt pieaugušajam palīdzību. Vērti (Lieģeniece, 1992, 132).

Uzdod jautājumus – ar zinātkāri bērns spēj izveidot noturīgu, pozitīvu interesi par kādu noteiktu problēmu vai aktivitāti. Bērnā zinātkāre rada jautājumu uzdošanu pieaugušajam par lietu kārtību pasaulē (Dzintere, Stangaine, 2007, 17).

Vērtē savu un citu rīcību – visspilgtāk pašapziņu var novērtēt dzirdot bērna pašvērtējumu par saviem sasniegumiem un neizdošanos. Bērns vispirms mācās novērtēt citus, tad tikai sevi, tādejādi novērtējot citus veidojas attieksme pret savu un citu rīcību. Bērnā kļūstot vecākam pieaug prasme savas īpašības un rīcību salīdzināt ar citiem, tā veidojoties pašnovērtējumam (Lieģeniece, 1996, 78).

Ar cieņu izturas pret citiem cilvēkiem – Bērnā kontaktējoties ar vienaudžiem un pieaugušajiem laika gaitā veidojas izpratne par sabiedrības normām un pozitīvu saskarsmi – jāveido labestīga, labsirdīga, iekļūstīga un draudzīga izturēšanās vienam pret otru (Pirmsskolas izglītība, 2003, 28).

Attaisa un aiztaisa rāvējslēdzējus, pogas u.c. – Mācoties bērnam pašam gērbties sākumā pieaugušais parāda bērnam kā noģērbties, tad apģērbties un savu drēbju un apavu kopšanu – to nolikšanu vietā, tīrīšanu un žāvēšanu (Pirmsskolas izglītība, 2003, 28).

Pareizi lieto galda piederumus – Uzturoties pie galda bērnam ar pieaugušā piemēru un bērna līdzdalību veidojas izpratne par galda klāšanas etiķeti, par pieklājības normu un higiēnas ievērošanu, par ēšanas kultūru un galda piederumu lietošanas pareizību un nepieciešamību (Pirmsskolas izglītība, 2003, 28).

Ievēro personīgo higiēnu – tā ir gan ķermeņa, gan apģērba higiēna – ķermeņa tīrības ievērošana, matu kārtība, mutes higiēna, pareiza dažādu tualetes piederumu lietošana (Pirmsskolas izglītība, 2003, 28).

Secinājums.

Šajā sadaļā darba autore aprakstīja, kas ir sociālās prasmes un kā pieaugušais var sekmēt sociālās prasmes bērnam, lai viņš spētu iekļauties sabiedrībā. Sociālās prasmes tika arī raksturotas un atainotas tabulā, kā arī aprakstīts rezultāts, kā tās mums palīdz saskarsmē ar citiem. Tāpat zem šī punkta tiek aprakstītas un attēlotas caurviju prasmes, jo tās sociālo prasmju jomā ir nedalāmas un ietver visu pedagoģiju kopumā.

1.2 Bērna vispārīgs raksturojums problēmas sakarā

Bērnā piedzimstot jau pēc pirmajām dienām viņam jau apkārt ir cilvēki un pirmo saskarsmi viņš piedzīvo vēl ilgi pirms ir iemācījies runāt. Jaundzimušais ir sociāla būtne, kas iegūst jaunu pieredzi ar katru satikto cilvēku. Viņi veido kontaktu, kas veidos turpmākās bērna emocijas saskarsmē ar citiem cilvēkiem (Pļaveniece, Šuškovnika, 2002, 26). Saskarsme un

socializācija tiek nosauktas par cilvēkam tik nepieciešamās pamatvajadzībām, kuras veidojas bērnībā. Katrs bērns ir atšķirīgs un vienam kontakts ar otru ir vajadzīgs daudz vairāk nekā otram, šī īpašība pieaugušajam būtu jāierauga pēc iespējas ātrāk un jāaudzina bērns ņemot vērā viņa socializācijas vajadzības (Golubina, 2007, 109). Par jaunāko vecumu ir rakstījis arī E. Eriksons pieminot, ka bērna audzināšanā svarīga nozīme ir bērnu slavēt, to attiecinot uz podiņmācību, kas ir uzsākta ne ātrāk par 1,5 gadu vecumu. Tas ir tas vecums, kad bērns ar prātu sāk saprast podiņa nozīmi. Šo nodarbi vajadzētu pārvērst pozitīvā darbībā, jo, ja bērns tieši pretēji, tiek kaunināts un bārts, tad var rasties agresivitāte, kas vēlāk var pārtapt bērna rakstura iezīmē (Eriksons, 1998, 85-90).

Respektējot bērna spēju iekļauties svešā vidē pieaugušajiem ir jārada iespēja bērnam pirmsskolā mācīties savā tempā atbilstoši viņa vajadzībām un izglītības mērķiem. Pirmsskola tiek raksturota kā bērna pirmā apzinātā mācību vide un tā ietekmē to, vai bērns mācīsies ar prieku, vēlēšies izzināt sakarības, pētīt parādības, lietas un sakarības. Šī pirmā pieredze veidos pamatu tālākajiem mācību ceļiem. Jo bērns nedomā par nākotni, bet gan par šo brīdi. Viņš nedomā par savu tālu nākotni, bet dzīvo šodien. Bērns spēlējas un dara to, kas viņu interesē tagad un kontaktējas ar tiem cilvēkiem, kas viņam ir interesanti šobrīd (Mācību satura un pieejas plānošana).

Bērna attīstības raksturojums 1,5 – 3 gadus veciem bērniem

Šajā vecumā bērna galvenais uzdevums ir iemācīties uzticēties un kļūt neatkarīgākam. Par bērnu 2 gadu vecumā raksta tā, ka viņam šajā vecumā ir “nē” periods un nepakļaušanās pieaugušajam ir normāla attīstības daļa. Bērns spēj izpildīt vienkāršas norādes, piemēram “atnes krūzīti”, “noliec mantu vietā” u.c. Spēj atpazīst un var nosaukt lielāko daļu no priekšmetiem savā tuvākajā apkārtnē. Var atrast un norādīt uz attēlam atbilstošu priekšmetu telpā. Bērns saprot lielāko daļu no teiktā un citi cilvēki var saprast, ko viņš saka. Spēj koncentrēties uzdevumiem neilgu laika posmu. Patstāvīgi spēj izdarīt izvēli starp diviem variantiem un vēlas izzināt, izmēģināt visu jauno, nejūtoties apdraudēts. Spēlējoties sadarbojas ar citiem bērniem, bet ne ilgu laika posmu. Bērns spēlējoties ar citiem bērniem spēlējas ar tiem “blakus” nevis “kopā.” ar tiem. Spēlējoties bērns mēģina atdarināt pieaugušos un citus bērnus. Spēj gaidīt savu kārtu rotaļājoties. Viņš izrāda simpātijas pret pazīstamiem bērniem, kā arī izrādīt dažas emocijas, piemēram, prieku, dusmas, riebumu. Viņam patīk parādīt pieaugušajiem, ko ir iemācījies, sagaidot par to uzslavu. Reaģē uz iedrošinājumu un atzinību kā arī labprāt pieņem citu palīdzību. Bērnam šajā vecumā patīk palīdzēt un pats izrāda iniciatīvu izpildīt kādu darbu, ko iepriekš ir redzējis darām pieaugušo. Viņā var rasties satraukums redzot

nepazīstamus cilvēkus, dažādas neikdienišķas situācijas, var parādīties bailes no tumsas, kukaiņiem un briesmoņiem (DMML).

Lai bērns varētu grupiņā aktīvi un radoši darboties viņam ir jāļauj pašam darboties, klausīties un vērot. Piedāvāt daudz dažādu materiālu, lai bērns pats var izvēlēties ar ko darboties. Pieejami daudz dažādi vizuālās izteiksmes līdzekļi bērnam attīsta iztēli un ļauj iepazīt dažādas darba izpildes tehnikas. Bērns, šajā vecumā, prot īsi pateikt kā jūtas un pateikt savas domas. Mācās būt pieklājīgam pret citiem, būt draudzīgam un mācās saprast kā viņa uzvedība ietekmē citus. Māk palīdzēt citiem un labprāt pieņem palīdzību (Pirmsskolas mācību programma, 10, 11).

Secinājums.

Šajā sadaļā var izlasīt jaunākā vecuma bērnu psiholoģisko raksturojumu. Kā arī aprakstīts ir kāpēc bērnam ir nepieciešama socializācija, tomēr katram atšķirīgā daudzumā. Šeit ir aprakstītas bērna vajadzības jau no piedzimšanas brīža, lai pieaugušais saprastu un spētu respektēt katra bērna vajadzības.

2 Vizuālās mākslas nodarbības pirmsskolā

2.1 Sociālo prasmju sekmējošs mācību saturs

Mācību saturs – konkrētas zināšanas, prasmes, darbības pieredze, kultūras un sociālā pieredze, garīgo vērtību, pārliecības un attieksmju veidošanās pieredze, jūtu kultūra un personības veidošanās pieredze, ko skolēns apgūst mācību procesā (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000).

Mērķtiecīgu organizētu personu mijiedarbību personības attīstības un socializācijas veicināšanai sauc par pedagoģisko procesu. Tas ir process, kurā atbilstoši pedagoģijas teorētiskajiem principiem pedagoga, audzinātāja vadībā tiek īstenoti mācību un audzināšanas uzdevumi, veidojot izglītotu, attīstītu personību un liekot pamatus tās sekmīgai socializācijai un aktīvai darbībai (Pedagoģijas terminu vārdnīca, 2000, 127).

Par vizuālo mākslu ir teikts, ka pati māksla kā zīmēšana, gleznošana, veidošana, aplicēšana un citas vizuālās izpausmes pašas par sevi nav radošuma veicinošas, īpaši, ja mākslā neļauj izpausties, tad tā pat var slāpēt bērna idejas. Ja skolotājs ir kreatīvs un ļauj bērniem patstāvīgi izvēlēties ar kādiem vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļiem viņš strādās un ļaus bērnam aktīvi iesaistīties mākslas darba tapšanā caur spēlēm, pasakām un caur dzīvi saistītām lietām, tad bērniem tiek iedota neierobežota brīvība mākslas darba tapšanā. Vizuālie izteiksmes līdzekļi ir elementi, ko var uztvert ar redzi, tie ir - punkts, līnija, laukums, krāsa, forma, tumšā un gaišā attiecība, faktūra un kompozīcija. Vizuālie elementi, kas uztverti ar sajūtām, ķermeniski un emocionāli, izraisa cilvēkā emocijas, tādejādi ļauj uztvert vai izteikt neredzamo – mākslas darba saturu. Cilvēkiem ir stereotipi par norisēm dabā, piemēram, - sniegs ir balts, koka stumbrs ir brūns, debesis – zilas, sejas āda – rozā, istabai visi leņķi taisni, un griesti visos stūros vienādi augsti. Māksla kā pasaules vērojums palīdz cilvēkam apiet šos stereotipus. Mākslas darbā šie stereotipi var nebūt un sniegs var būt jebkurā krāsā vai griestu augstums katrā istabas stūrī var atšķirties. Svarīga ir interese un veltītā uzmanība pētāmajam objektam, jo tas laika gaitā var mainīties, piemēram, senāk neviens negleznoja ainavas vai kluso dabu. Skolotāja uzdevums ir sekmēt skolēna izziņu un domāšanu, rosinot pētīt, uzmanīgi vērot, analizēt, salīdzināt, mērīt, klasificēt, pētīt, eksperimentēt, pārbaudīt, atklāt, apzināties savas izziņas spējas (I. Briška, D. Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Skolotājam jāizvēlas, lai dotie uzdevumi bērnam ir saistīti ar dzīves pieredzi, veido to un ir saistīti ar dzīves vērtībām. Tiem ir jābūt:

- dzīvīgiem (spēcīgiem, veselīgiem, kustīgiem, organiskiem);
- patiesiem (pamatotiem, precīziem, gudriem, pareiziem);
- efektīviem (prasmīgiem, bez liekas piepūles, radošiem, noderīgiem);
- brīviem (nepiespiestiem, rotaļīgiem, atraisītiem vai – ar pārliecību, patstāvīgiem, lepniem, drosmīgiem, atbildīgiem);
- cilvēčīgiem (iejūtīgiem, sirsnīgiem, ētiskiem, mīļiem);
- harmoniskiem (skaistiem, kārtīgiem, elegantiem, bagātīgiem, priecīgiem, estētiskiem, daudzveidīgiem uc.);
- kādas vērtības nozīmību apliecinājošiem (cieņu, mīlestību, vienotību, taisnīgumu) (I. Briška, D. Kalēja-Gasparoviča, 2020).

5.tabula. Vērtību iedalījums ar kultūras kontekstu (Spranger, 1928, Klassen, Pomeroy, Hartman, 2009).

Vērtība	Raksturojums
Eksistenciālās vērtības	Dzīvīgums, veselība, enerģija (dzīvība)
Teorētiskās vērtības	Zinātkāre, pārsteigums, atklāsme (patiesība)
Ekonomiskās vērtības	Gandarījums (atdeve, efektivitāte, lietderība)
Politiskās vērtības	Ietekmes izjūta (vara, kontrole), rīcība, spēks (atbildība)
Ētiskās vērtības	Laipnība, sirsnība, iejūtība, draudzība (cilvēcība)
Estētiskās vērtības	Laime, bauda, katarse (harmonija)
Transcendentālās vērtības	Bijība, svētuma pārdzīvojums, cieņa, piederība

Mākslas darbā savu redzējumu un domu ir atainojis mākslinieks. Mākslinieks caur savu darbu var sazināties ar cilvēkiem neverbālā veidā, caur attēlu raisot cilvēkā pārdomas un emocijas. Caur mākslas darbu un tā vizuālo tēlu mākslinieks skatītājam nodod savu redzējumu uz atainojamo personāžu (I. Briška, D. Kalēja-Gasparoviča, 2020).

Pētījumā ir konstatēts, ka visi bērni vecumā no 2 – 3 gadiem ir radoši un tiem izaugot no visiem pieaugušajiem tikai 2% ir radoši. No tā var izsecināt, ka cilvēkam augot sabiedrībā un tās kultūrā radošums tiek netieši apslāpēts (Raipulis, 2011).

Mākslinieks pazīstot krāsu raksturu var nodot vēstījumu skatītājam, piemēram, cilvēkam redzot oranžu krāsu mākslas darbā kļūst siltā, redzot gaiši zilu viņam kļūst vieglāk elpot. Arī bērns šādi reaģē uz krāsām un var pats veidot savus zīmējumus velkot ķeburus, tādā veidā izsakot savas emocijas zīmējumā (I. Briška, D. Kalēja-Gasparoviča, 2020). Vadlīnijas nosaka, ka 1. pakāpē bērna darbība vizuālajā mākslā ir:

- vēro un salīdzina krāsas, līnijas, laukumus, faktūras.
- Parāda nosauktās krāsas mākslas darbos.
- Neierobežotā laukumā zīmē vertikālas, horizontālas, liektas, lauztas līnijas, ripuļus un virpuļus, liek punktus.
- Patstāvīgi zīmē un glezno dažādas formas laukumus, veido dažādas formas un fakturē tās.
- Jauc pamatkrāsas, vēro, kā krāsas mainās.

Vizuālajā mākslā variē un kombinē līnijas, laukumus, formas, krāsas, ritmus, apjomu. Darbojoties ar dažādiem materiāliem un tehnikām, lietojot dažādus vizuālās mākslas izteiksmes līdzekļus, bērns īsteno radošas idejas, attīsta iztēli, fantāziju, gūst pozitīvas emocijas no radošā procesa un tā rezultāta (Skola 2030).

6.tabula. Sasniedzamie rezultāti un to vērtēšana (Skola 2030).

	Sācis apgūt	Turpina apgūt	Apguvis (Mācību programmas SR)	Apguvis padziļināti
Vēro, klausās un iztēlojas, rada un īsteno ideju daudzveidīgā darbībā, stāsta par savu pieredzi radošā darbībā	Iesaistās daudzveidīgā mākslinieciskā darbībā.	Iesaistās mākslinieciskā darbībā ar dažādām mērķievīzēm, priecājas par to.	Iesaistās mākslinieciskā darbībā: vēro, klausās pieaugušā piedāvāto saturu un veido par to savu radošo darbu. Izsaka savas emocijas par sev tuvāko radošās izpausmes veidu.	Iesaistās individuālā un kopīgā mākslinieciskā darbībā, stāsta par saviem rezultātiem.
Izvēlas un radoši izmanto dažādus materiālus	Mākslinieciskā darbībā izmanto viena veida materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskā darbībā izmēģina dažādus piedāvātos materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskā darbībā izmanto dažādus materiālus un tehniskos paņēmienus.	Mākslinieciskā darbībā regulāri izmēģina daudzveidīgus materiālus un tehniskos paņēmienus.
Mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes	Liek uz lapas punktus, velk līnijas dažādos	Zīmē (glezno) vertikālas, horizontālas, apļveida līnijas,	Zīmē (glezno) dažādas līnijas, laukumus, formas un lieto	Zīmē (glezno) vertikālas, horizontālas, apļveida līnijas

līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos	virzienos un veidos.	iekļaujoties lapas laukumā.	krāsas radošajā darbā.	nenoteiktā laukumā, izvēloties dažāda izmēra un formas lapas un virsmas, punktē, krāso, iekļaujoties laukumā.
--	----------------------	-----------------------------	------------------------	---

Praktiskajās nodarbībās bērns vissaprotamāk izprot pieaugušā stāstīto. Vislabāk noderētu praktiskas, sadzīvē lietojamas lietas kā ielūgums, apsveikums vai plakāts. Lai bērns varētu strādāt patstāvīgi, ar nelielu pieaugušā klātbūtni, sākumā pedagogam ir svarīgi fiksēt bērna prasmju līmeni. Bērnā dodot uzdevumus viņa spējām atbilstoši, bērns ar lielāku prieku tos pildīs un neiestāsies bērna pretreakcija. (Frīdenberga, 2003). Tabulā piemēri rotaļnodarbībām vizuālajā mākslā.

7.tabula. Vizuālās mākslas rotaļnodarbības (Skola 2030).

Nodarbības Tēma	Vizuālā māksla	Sociālo prasmju rezultāts
Dzīvnieku maskas	Uz sagatavotie trafaretiem līmē dažādus materiālus, acis, dziļu matiņus, papīra strēmeles ūsām, muti	Svin gadskārtu svētkus, kopības sajūta ar grupu
Makaronu krellītes	Makaronu trubiņas ver uz stieples	Pašdarināta dāvana vecākiem
Astoņkājis Olijs	Plēš avīzes, ar tām un līmi aplīmē balonu un nokrāso ar guaša krāsām, pielīmē papīra strēmeles kā taustekļus	Izgatavo ar grupas biedriem grupiņas draugu, to novieto pie grupiņas durvīm
Trauki zīmuļiem	Ar otu uzklāj līmi uz trauka ārpusē, plēš salvetes un ar tām aplīmē trauku	Rūpējas par grupas lietām un darina lietas, kas noderēs sadzīvē
Bizbizmārīte	Ar guaša krāsām un otu nokrāso akmeņus sarkanus un tiem iezīmē melnus punktiņus	Bērni ieliekot tās zālītē priecājas par grupas veikumu
Olimpiskā medaļa sporta dienā	Uz apla uzlīmē ciparu 1 un izver cauri caurumam lenti	Kopības un lepnuma sajūta par labi padarītu darbu
Rudens lapu nospiedumi kopējā gleznā	Ar guaša krāsām nokrāso lapu un uzliek uz papīra lapas, noņemot rudens lapu veidojas tās nospiedums	Bērni gaidot savu kārtu izveido kopīgu mākslas darbu, ko pielikt grupā pie sienas

Rudens vēji	Ar krītiņiem zīmē vēju uz krāsainas lapas	Raksturo grupas bērniem, stāstot vai parādot ar kustībām, savu zīmējumu
Otas kūleņi	Glezno, klājot biezu gūša krāsu dažādos virzienos un dažādām kustībām, lai ota: „virpuļo”, „baksta”, „šļūkā”,	Kopīgi tiek pārrunāts ar grupas biedriem otas slīdēšanas virziens un novērtē otra paveikto
Krāšņais ziedonis	Plēš baltu papīru nelielos gabaliņos, līmē uz zila papīra un ar zelta flomāsteru sapunkto balto papīru	Aplūko ar pieaugušo savu veikumu un to izstāda pie darbu sienas
Brīnumi	Izvēlnē sāls mīklu un spiež dabas materiālus un sadzīves priekšmetus ar izteiktu reljefu	Lieto kopīgus dabas materiālus un gaida savu kārtu pēc tiem, apspriež ar kādiem materiāliem ir izveidots reljefs

Idejas bērna darbībai pirmsskolā 1. pakāpei:

- Zīmēšanā – bērnam piedāvājot dažādus grafiskos materiālus bērns var izmēģināt dažādas satvēriena tehnikas, attiecīgi, ja maina arī vizuālās izteiksmes līdzekļus, arī tad satvēriens mainās. Piemēram, stipri turot ogles gabaliņu un velkot biezu, treknu līniju satvēriens būs atšķirīgs no satvēriena, kad ar ogles gabaliņu punktus, švīkās vai virpuļos pa lapu. Interesanti bērniem ir skatīties un pētīt kā ar krāsu zīmuliem, krāsainajiem krītiņiem un grafīta zīmuliem uz gaišas vai tumšas pamatnes tie izceļas.
- Gleznošanā – ar pamatkrāsām uz tapetes, kas novietota pie sienas vai uz grīdas, bērni skolotāja aicināti izmanto dažādus laukuma klāšanas veidus ar otiņu – daži no tiem ir “bakstīšana”, “virpināšana” un “šļūkāšana”.
- Krāsu jaukšanā – uz krāsu paletes, var izmantot plastmasas kabatiņu, uzliek bērns ar skolotājas palīdzību 3 gūša krāsas, katru savā tonī. Tās jaucot uz baltas vai krāsainas lapas ņemot pa vienai un pievienojot otru krāsu bērns rada jaunu toni. Mainot krāsu daudzumu un proporcijas bērns rada daudz dažādu toņu.
- Veidošanā – abās plaukstās sasildot plastilīnu, līdz tas kļūst viegli veidojams, ar skolotāja palīdzību, atdala mazu gabaliņu plastilīna. Novieto uz virsmas un atlikušo viļā kā bumbu. To uzliekot uz virsmas ar īkšķiem saspiež kā plāceni. Mazo gabaliņu arī saveļ kā bumbiņu un novietojot uz lielā plācņa iespiež ar īkšķi. Tādā veidā veido kēksiņus, kam pa virsu var iespiest pērlīti.

- Kolāžā – plēšot papīru dažāda izmēra gabalos un strēmelēs, tad tos saburzot un pēc tam ar rokām izgludinot iegūst papīru ar faktūru. Šādi izveidotu papīru līmē uz baltas lapas citu uz cita izveidojot kolāžas kompozīciju – kupena.

Secinājums.

Šajā sadaļā ir aprakstīts mācību saturs vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā. Tiek aprakstīts, kas ir vizuālā māksla un tās izteiksmes līdzekļi un aprakstītas vadlīnijas no mācību satura, kas jaunākā vecuma bērniem būtu jāmāk. Kā arī tiek aprakstīti rotaļnodarbību piemēri vizuālajā mākslā, iekļaujot sociālās prasmes, kuri tālāk tiek pētīti empīriskajā pētījumā.

2.2 Pedagoģiskā darbība

Pedagoģiskā darbība – paņēmieni, ko izmanto pedagoģiskā procesa pilnveidei, kas ietver sevī mācību darbu un audzināšanas darbu. Pedagoģiskajā procesā pedagoģu vadībā mācību un audzināšanas uzdevumi tiek īstenoti, lai attīstītu bērna personību, lai sekmētu viņa veiksmīgu socializāciju un aktīvu darbību. Pedagoģiskajā darbībā šie abi uzdevumi ir cieši saistīti (Hibnere, 1997).

Mācību procesu nosaka mācību satura atvērtība un elastība, kur skolēniem ir iespēja izvēlēties mācību saturu saskaņā ar savām interesēm un pieredzi. To nodrošina skolotāja individualitāte, radoša brīvība, ieinteresētība skolēna personības attīstībā, kur mācību procesā rada idejas, aizstāv un īsteno tās, eksperimentē, izmēģina aizvien kaut ko jaunu. Mācību procesa diferenciacija un individualizācija sekmē individuālo spēju diagnosticēšanu un attīstību. Ja skolēnam dota iespēja izvēlēties mācīšanās veidu un secību, tas sekmē viņa pašvērtējumu un pašapziņu, pašregulācijas spējas, iekšēju motivāciju. Ja skolotājs uzticēsies skolēna izvēlei, veidos pozitīvu, atbalstošu saskarsmi, tas iedrošinās jaunai pieredzei daudzveidīgā radošā darbībā. (Radošuma sekmēšana)

8.tabula. Bērna un skolotāja mijiedarbība vizuālajā mākslā (Pirmsskolas mācību programma).

Izvirzītais mērķis	Bērna darbība	Skolotāja darbība
Spontāni iesaistās mākslinieciskā darbībā.	Vēro apkārtējo vidi un pamana iespējas radoši izpausties. Atsaucas skolotāja aicinājumam vai pēc savas iniciatīvas iesaistās mākslinieciskā darbībā – atraisās un priecājas. Rada ekspresīvu zīmējumu, gleznojumu, veicot	Piedāvā radošu vidi – atbalsta, uzmundrina, iedrošina, nesteidzina, ieklausās, ieskatās, uzslavē. Izvirza spēles noteikumus – piedāvā daudzveidīgus nosacījumus radošā procesa ierosināšanai, piemēram, mūziku,

	<p>daudzveidīgas kustības dažādos virzienos, ar dažādu ātrumu, amplitūdu un spēku.</p>	<p>demonstrējumu, tematu. Demonstrē tehniskos paņēmienus, darbojas kopā ar bērnu un komentē savu darbību. Iesaistās bērna darbībā, jautā, skaidro, iesaka, uzslavē. Respektē katra bērna spēju līmeni un diferencē uzdevumus.</p>
<p>Izmanto mākslinieciskajā darbībā dažādus materiālus un tehniskos paņēmienus.</p>	<p>Pēta piedāvātos materiālus un piederumus telpās un dabas vidē. Rada dažāda lieluma kompozīcijas plaknē (uz kartona, krāsaina papīra, auduma) vai telpā (maketu), zīmē, glezno, veido, rada kolāžu, izmēģina dažādus vizuālās mākslas materiālus un tehniskos paņēmienus. Vēro gatavos darbus un apliecina savu gandarījumu.</p>	<p>Demonstrē un piedāvā izmēģināt dažādus materiālus un tehniskos paņēmienus. Vēro bērna darbību, piedāvā dažādas grūtības uzdevumus, ja nepieciešams. Rosina radīt kompozīcijas dažādos mākslas veidos (gleznošana, zīmēšana, kolāža, veidošana, zemes māksla), izmantojot dažādus materiālus un eksperimentējot ar tehniskajiem paņēmieniem. Palīdz priecāties par procesu un rezultātu. Uzklausa bērna teikto un, ja nepieciešams, papildina.</p>
<p>Emocionāli atsaucas daudzveidīgām mākslas izpausmēm.</p>	<p>Izsaka zīmējumā, gleznojumā, dziesmā vai kustību improvizācijā savas emocijas.</p>	<p>Aicina pastāstīt par radošās izpausmes veidu, kurš patīk visvairāk. Pieņem visas bērna atbildes</p>
<p>Piedalās gadskārtu svētku svinēšanā.</p>	<p>Piedalās telpas rotāšanā.</p>	<p>aicina piedalīties rotājumu veidošanā Uzslavē katru bērnu par viņa iesaistīšanos un paveikto.</p>

Līdz ar bērna attīstību pieaug arī tā patstāvības līmenis, bērns var izpildīt sarežģītākus uzdevumus mākslā un pedagogs ar savu darbību var uzturēt pozitīvas emocijas, rosināt pārvarēt grūtības un piedāvāt radošus uzdevumus un vidi (Frīdenberga, 2003).

9.tabula. Mācību process pirm skolā (Skola 2030).

Vadlīnijas vizuālajā mākslā	Skolotāja darbība
Vēro, klausās un iztēlojas, rada un īsteno ideju daudzveidīgā darbībā, stāsta par savu pieredzi radošā darbībā	<p>Piedāvā radošu vidi</p> <p>Aktualizē bērna pieredzi</p> <p>Ar bērnu vēro un analizē mākslas darbus</p> <p>Pārrunā ar bērnu darba ieceri, atbalsta to</p> <p>Plāno procesu</p> <p>Diferencē uzdevumus</p> <p>Rosina novērtēt procesu</p> <p>Uzklausa un papildina bērna sacīto par vērtīgo darbā</p> <p>Reflektē izvērtējot savu darbību</p>
Izvēlas un radoši izmanto dažādus materiālus	<p>Piedāvā radošu vidi telpā vai ārā</p> <p>Piedāvā zīmēt, gleznot dažādās pozīcijās</p> <p>Nodrošina un demonstrē materiālu pielietojumu</p> <p>Piedāvā izmantot dažādus tehniskos paņēmienus un materiālus</p> <p>Vēro bērnu darbību diferencējot uzdevumus</p> <p>Demonstrē krāsu klāšanas tehnikas, rosina bērnus izmantot tehnikas</p> <p>Atbalsta bērnu</p> <p>Rosina gleznot un darināt kolāžas</p> <p>Rosina neizmantotos materiālus saglabāt</p> <p>Palīdz bērnam raksturot darbu</p> <p>Uzklausa bērna sacīto</p> <p>Jautā vai bērns vēlas paveikto izlikt apskatei</p>
Mērķtiecīgi izmanto mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus un, ja nepieciešams, kombinē tos	<p>Rosina bērnu darbībai</p> <p>Aktualizē bērna pieredzi</p> <p>Pievērš bērna uzmanību vizuālās izteiksmes līdzekļiem</p> <p>Respektē katra bērna spēju līmeni</p> <p>Diferencē uzdevumus</p> <p>Piedāvā pētīt mākslas darba faktūru, krāsas, līnijas</p> <p>Darbojas kopā ar bērnu</p> <p>Komentē savu darbību</p>

Secinājums.

Šajā sadaļā tiek aprakstīta pedagoģiskā darbība, kas būtu jāveic skolotājam, lai viņš varētu izvirzīt mērķus vizuālajā mākslā. Tajā skaitā tiek aprakstīta arī bērna darbība vizuālajā mākslā un to, kas ir teikts vadlīnijās par šajā vecumposmā apgūstamajiem darbības veidiem.

3 Empīriskais pētījums

3.1 Pētījuma metodoloģija

Pētījuma mērķis šajā darbā ir pētīt sociālo prasmju sekmēšanu vizuālās mākslas nodarbībās jaunākā vecuma bērniem pirmsskolā.

Saskaņā ar pētījuma mērķi un pētījuma uzdevumiem tika izmantotas pētīšanas metodes

- Pedagoģiskais vērojums;- metode, ar kuras palīdzību pedagogs, dabiskos apstākļos var novērot un fiksēt bērnu darbību grupā. Šo metodi bieži pielieto pedagoģiskajā praksē virzot visu uzmanību tām detaļām, kas atbilst novērošanas mērķim. (Geske, Grīnfelds, 2006, 111) Novērojuma laikā tika pierakstīta bērnu darbība izanalizējot sociālo prasmju kritērijus.
- neformāla intervija ar pedagogiem. – intervija intervētājam sarunājoties ar respondentu uzdodot jautājumus par pētījumā izvirzīto jautājumu. Jautājumi tiek izvirzīti par pētāmo tēmu, lai var atbildēt brīvā formā, tādā veidā izslēdzot vienādu atbilžu risku (Geske, Grīnfelds, 2006, 112) tika aptaujāti 3 pirmsskolas pedagogi, lai noskaidrotu vai sociālās prasmes bērniem var sekmēt vizuālās mākslas nodarbībās.

Pētījums notika 2021.gada janvārī, februārī, martā par 1,5 – 2,5 gadus vecu bērnu sociālo prasmju sekmēšanu vizuālās mākslas nodarbībām pirmsskolā. Nodarbībās pētījums tika veikts vienu reizi nedēļā, kad pirmsskolas iestādē, jaunākā vecuma bērniem, notiek Mākslas diena. Pētījumā piedalījās visi 14 grupiņas bērni. Nodarbību tēmas tika meklētas pedagoģiskajā literatūrā un ir aprakstītas nodaļā 2.1., novērojumam tika izskatītas 7 nodarbības, kuras uzskaitītas zemāk redzamajā tabulā.

10.tabula. Nodarbību uzskaitē.

Nodarbības temats	Bērna darbība
Astoņkājis Olijs	Uz balona līmē iepriekš plēstus avīzes gabaliņus, lai radītu kompozīciju kurā attēlots grāmatu varonis – astoņkājis Olijs, kurš būs grupas talismans. Darbs tiek veikts sadarbībā ar grupas biedriem.
Brīnumi	Sāls mīklā tiek spiesti dabas materiāli, līdz var redzēt to nospiedumus. Salīdzina tos, kad visi izdarījuši, tad mēģina atpazīt, no kura dabas materiāla ir radies nospiedums. Darbs tiek veikts sadarbībā ar grupas biedriem.
Dzīvnieku maska - zaķis (Meteni)	Uz sagatavotiem trafaretiem līmē skolotāja sagatavotus dažādus materiālus - acis, garas ausis, papīra strēmeles ūsām,

	muti, lai radītu zaķa masku. Masku tiek likta ejot rotaļās ar grupas biedriem, tādā veidā svinot gadskārtu svētkus
Otas kūleņi	Zīmēšanas lapu gleznojot noklāj ar triepieniem, klājot biezu gūša krāsu dažādos virzienos un dažādām kustībām, lai ota: „virpuļo”, „baksta”, „šļūkā” Darba rezultāts tiek parādīts grupas biedriem un izlikts pie sienas apskatei.
Sniega kupena	Plēš un burza papīru, atloka to un nogludina ar rokām. Uz papīra lapas līmē nogludinātās lapas, tādā veidā radot kompozīciju- sniega kupena. Darbs tiek darīts viens otram palīdzot
Pavasara (Rudens) vēji	Ar vaska krītiņiem uz zīmēšanas lapas klausoties vēja skaņu mūzikā zīmē vēju velkot, riņķojot un švīkājot pa lapu. Darbu paveicot, tas tiek parādīts grupas biedriem
Olimpiskā medaļa sporta dienā	Uz apaļas kartona pamatnes klāj līmi, ielīmējot tajā ciparu. Ar skolotājas palīdzību sagatavo caurumu, kurā iever lenti, tā pagatavojot medaļu. Darbs tiks likts kaklā veicinot vienotības izjūtu ar grupas biedriem.

Nodarbības tēma bija atbilstoši attiecīgajam kalendārajam mēnesim, kuras laikā tika izvirzīti sociālo prasmju kritēriji un to pazīmes, kuras uzskaitītas zemāk redzamajā tabulā.

11.tabula. Sociālo prasmju kritēriji un pazīmes.

Kritēriji/ rādītāji	Augsta līmeņa pazīme	Zema līmeņa pazīme
mijiedarbība ar grupas biedriem	Vienmēr lieto kopīgu darbavietu un materiālus Vienmēr gaida savu kārtu	Dažreiz lieto kopīgu darbavietu un materiālus Dažreiz gaida savu kārtu
Uzticēšanās	Vienmēr labvēlīgi izturas pret citiem	Reti labvēlīgi izturas pret citiem

Pēc pētījuma praktiskās daļas tika apkopoti un analizēti iegūtie rezultāti par 7 nodarbībām, kas tika atspoguļoti diagrammā.

3.2 Pētījuma norise

Pētāmā grupa apmeklēja privātās pirmsskolas izglītības iestādi “X”, kura Latvijā sāka darboties 2014. gada jūlijā. Patreiz ir atvērtas 5 šī bērnu dārza filiāles. Šo pirmsskolas izglītības iestādes dibinātāji ir norvēģu uzņēmums. Pirmsskolas izglītības iestāde “X” atrodas Rīgā, ēkā, kurā atrodas liels tirdzniecības centrs. To apmeklēja aptuveni 85 bērni sešās grupās. Katrā grupā

darbojas viens pedagogs un divi pedagoga palīgi. Izglītības iestāde “X” īsteno pirmsskolas programmu pēc īpaši izstrādātas un praksē veiksmīgi pielietotas metodes, kas ir vērsta uz bērnu attīstību un labsajūtu. Pasaules izzināšana nedēļas ietvarā tiek sadalīta 5 tematiskās dienās, dodot bērnam iespēju darboties “darbnīcās”: valodas, matemātikas, sirids, mākslas un dabas. Darbnīcas ir iekārtotas ar attīstošiem materiāliem atbilstošajā tēmā. Matemātikas darbnīcā darbojas spēļu veikals. Valodas darbnīcā ir grāmatu stūris ar lasīšanai ērtām mēbelēm un mākslas darbnīcas centrā ir novietots liels galds ar daudz dažādiem materiāliem bērnu radošai darbībai. Pati mīļākā un īpašākā vieta visā mūsu bērnu dārzā ir sirids darbnīca. Tajā radīta ir mājīguma sajūta, kurā nepiespiestā gaisotnē var pārgērbties par gandrīz jebkuru pasaku tēlu vai svarīgas profesijas pārstāvi. Ļoti svarīga un īpaša ir sirids dienas programma. Šajā nedēļas dienā, pastiprināti bērnam attīsta pašapziņu, gribu, empātiju, prieku, saskarsmes un sadarbības prasmes un attīsta prasmi izturēties cieņpilni pret bērniem un pieaugušajiem, tādējādi ļaujot saprast, ka bērns ir individualitāte un personība. Programmas mērķis ir lai bērnam rodas sapratne, ka viņā ir visas labās īpašības – tās ir gudrība un labestība, apzināšanās, ka viņš ir skaists, kā arī to, ka viņš var un spēj ļoti daudz. Sirids programma māca cienīt apkārtējos cilvēkus un viņu vēlmes, radot izpratni par uzvedības normām sabiedrībā un kā tās ievērot. Liela uzmanība tiek pievērsta bērna vajadzībām kā justies piederīgam grupai, būt pieņemtam, aizstāvētam, pasargātam un saprastam. Bērns šajā pirmsskolas iestādē ir aktīvs pētnieks, katru mēnesi notiek vismaz viens eksperiments un vide iekārtota ar atvērtajiem plauktiem tikai bērnu augstumā, lai bērns pats var izvēlēties ar, ko viņš vēlas rotaļāties. Bērniem ir savs rotaļu laukums ar āra virtuvi, smilškastēm, mājīnām un āra galdiem, lai bērni varētu radoši darboties un izspēlēt arī lomu spēles. Laukums ir plašs, visu grupu bērniem pieejams un nav sadalīts pa grupu sektoriem, ziemā bērni ņem līdzi savas ziemas ragavas, siltajā laikā savus riteņus ar ķiverēm.

Pētāmo grupu apmeklē četrpadsmit bērni (septiņas meitenes un septiņi puisi) vecumā no 1,5 līdz 2,5 gadiem. Grupiņa atrodas pie bērnu dārzā ieejas un tai blakus atrodas sporta zāle, kurā katru rītu notiek bērniem rīta rosme, pētāmajai grupiņai tā notiek pēc brokastīm. Blakus vēl atrodas ēdamzāle, kurā pavāres ēdienu gatavo uz vietas. Katram bērnam ir savas skapītis, uz kura ir bērna vārds, mammas un tēta vārds kā arī bērna bildīte. Pēc brokastīm un rīta rosmes bērni tiek aicināti uz rīta aplīti, kurā katras dienas tēmai ir 3 vai 4 rutīnas uzdevumi, tie ir uzdevumi, ko katrā dienā veic, apmēram, pusgadu, katrā attiecīgās dienas nodarbībā. Mērķis rutīnas uzdevumiem ir, lai pilnīgi visi bērni varētu izdarīt attiecīgos uzdevumus, tādā veidā izjūtot lepnumu un gandarījuma sajūtu par savu jauno prasmi. Pēc rutīnas uzdevumiem seko attiecīgās dienas tēma, vadoties pēc mēneša plāna, kuru katru mēnesi sastāda pedagogs un kurš tiek nosūtīts katram bērnam vecākām mēneša sākumā, lai varētu iepazīties ar bērna veicamajiem uzdevumiem un vecāki redzētu, ko bērns darīs attiecīgajā dienā. Bērnu veikumu un dienas

gaitas vecāki redz arī slēgtā Facebook grupā, tur tiek ievietotas bildes no attiecīgās dienas un mazs apraksts kā bērniem ir gājis. Katrai dienai arī ir ‘draudziņš’, kurš vada nodarbību. Tā ir mīkstā mantiņa, kas vada nodarbību un lieliski kalpo kā sasaiste starp dažādiem uzdevumiem. Valodas dienā pie bērniem nāk Runīgais Rodžers, dabas dienā – Meža Vū, mākslas dienā – Krāsu Palete, matemātikas dienā – Ciparu Konijs, sirds dienā – Sirsnīgais Hovards, rīta rosmē iesaistās Lēkājosaī Ludis un ikdienas sadzīvē Rotaļu Rūta. Septiņi ‘draudziņi’, attiecīgi septiņām nedēļas dienām. Uz darbnīcām grupas bērni dodas daloties divās grupās. Viena grupa paliek grupas telpās izpildīt darāmo darbiņu, otra grupa dodas uz darbnīcu spēlēt ar tās dienas dominantes atbilstošām aktivitātēm un spēlēm. Izņēmums ir mākslas diena, kad notiek pretēji – bērni dodas uz darbnīcu pildīt darbiņu un otra grupa paliek grupas telpās.

Nodarbība *Astoņkājis Olijs.*

Rīta aplītī pēc rutīnas uzdevumiem bērni tiek aicināti visiem kopā izgatavot grupiņas draugu, kurš katru rītu viņus sveicinās. Tā kā šodien ir atnākuši 12 bērni, tad, lai bērniem nebūtu ilgi jāgaida sava kārtā, grupiņā līmēsim 2 astoņkājus. Tam būs nepieciešams 2 piepūsti baloni, PVA līme un avīzes. Nākamajā dienā, kad līme būs nožuvusi, bērni to nokrāsos ar gvašu krāsām un pielīmēs taustekļus no avīžu strēmelēm.

Rīta aplīša laikā runājam par zemūdēnu pasauli, kas tajā dzīvo un audzinātāja rāda attēlus - zivi, astoņkāji un jūras zvaigzni. Bērni mēģina tos atpazīt un ieraugot zivi 3 bērni sāk atdarināt kā zivs runā un pārējie bērni, izņemot trīs mazākos bērnus, atdarina pārējos bērnus rādot kā zivis runā. Tad tiek parādīts jūras zvaigznes attēls un viena meitene ieraugot iesaucas *Rekur zvaigznīte*. Kā pēdējais attēls tiek parādīts astoņkājis un neviens no bērniem nevar nosaukt šo zemūdēnu valstības iemītnieku. Audzinātāja aicina visus bērnus saskaitīt savas kājas, rādot uz sevis piemēru – viens, divi, mums ir divas kājas. Cik kāju ir šim zemūdēnu iemītniekam un vai varam to noskaidrot? Audzinātāja atrod savu burvju nūjiņu un ar to izvēlas vienu bērnu, kurš nāks palīgā izskaitīt astoņkājim kājas, skaitot dzejolīti: Viena kāja. Divas kājas. Cilvēks gatavs ir. Pieliec klāt – vēl divas kājas – aizauklešo zirgs. Vēl ar divi reizinātājs, vari saskaitīt – pretī rāpo astoņkājis, sacīs tev: - labrīt! Pirms tiek sākts skaitīt dzejolis divi bērni aizrautīgi sauc savus vārdus, ka viņi dosies skaitīt kājas un viens bērns pieceļas no sava krēslīņa un nāk pie audzinātājas. Tādā veidā 3 bērni parādot zema līmeņa pazīmi – dažreiz gaida savu kārtu un pārējie 9 bērni parāda augsta līmeņa pazīmi – vienmēr gaidot savu kārtu. Ar bērnu audzinātāja sarunā, ka jāgaida, ko tad burvju nūjiņa izvēlēsies par savu palīgu. Novērojamā grupa ir uzrādījusi augsta līmeņa pazīmi rīta aplīša laikā, kas ir vienmēr labvēlīgi izturas pret citiem. Ar izlozēto bērnu, kurš skaita astoņkājim kājas tiek noskaidrots, cik tad kāju ir astoņkājim un kā sauc šo zemūdēnu iemītnieku ar astoņām kājām. Audzinātāja aicina bērnus noskaidrot tā krāsu,

kas attēlā ir dzeltena. 5 bērni krāsu atpazīst, bet vēl 2 bērni to nosauc, atkārtojot bērnu teikto. Bērniem tiek uzdots jautājums vai viņi vēlētos, paši uztaisīt astoņkāji, kurš katru rītu mūs sagaidītu grupā un aicinātu mūs iekša grupā. Bērniem šī ideja patīk un nenoklausoties kā bērni šo uzdevumu varētu paveikt un audzinātājas uzaicinājumu doties uz darbnīcu, bērni ceļas kājās un skrien pie grupas durvīm, lai sagaidītu audzinātāju un dotos ciemos pie Krāsu Paletes uz mākslas darbnīcu. Pie durvīm audzinātāja sešiem bērniem iedod krāsainus lakatus un aicina viņus ar pedagoga palīgiem doties dejojot klasiskās mūzikas pavadījumā, bet ar pārējiem sešiem bērniem dodas uz mākslas darbnīcu pa ceļam stāstot, ka dosimies plēst papīru, lai no tā veidotu mūsu jauno draugu astoņkāji. Darbnīcā pie galda bērni tika aicināti apsēsties un izvēlēties savu darba vietu. Divi bērni vēlas apsēsties uz viena krēsla un sāk grūstīties, vēl kāds bērns pieiet pie loga vērot mašīnas un nevēlas iesaistīties grupas darbā. Skolotāja ir palīdzējusi pārējiem bērniem apsēsties un rāda avīzi, nodemonstrē kā var to plēst mazos gabaliņos un strēmelēs. Dalot katram bērnam vienu avīzes lapu 3 bērni, sēžot viens otram blakus, kuriem vēl avīze nav iedota uzstājīgi prasa, lai viņiem iedotu ar ko darboties. Arī sestais bērns vēlas iesaistīties avīžu plēšanā un dodas pie galda, audzinātāja viņam palīdz apsēsties un izsaka atzinību, ka viņai ir liels prieks, ka viņš ir izrādījis vēlmi pievienoties jaunā drauga tapšanā. 5 bērni ir vecumā zem diviem gadiem un avīzes plēšana sagādā grūtības, tāpēc skolotāja bērniem piedāvā salvetes. Skolotāja vēro, kuriem bērniem vairs nav pacietības sēdēt savā vietā un dodas pie viņiem ar balonu, lai var veidot astoņkāji. Pirmo kārtu balonam avīzes piestiprina tās iemērcot ūdens traukā. Bērniem ir interesanti un jautri mērkot papīru ūdenī un katrs gaida, kad varēs tikt pie ūdens trauka. Tādā veidā var novērot augsta līmeņa pazīmi šajā situācijā. Bērniem, kad uzlīmēta pirmā avīžu kārta uz balona, ūdens trauks tiek nomainīts pret pva līmi un otām. Katrs paņem savu otu un viens bērns apskatās un novērtē vai visiem bērniem ir tikušas otas, skaļi paziņojot *viss, malači, turpinam darbu!* Bērni iztēlojas, ka krāso ar krāsām un otas velk pa galdu, punkto, klāj, iespiež un tikmēr audzinātāja sauc pa vienam bērniņam ar līmi un otu pielīmēt atlikušos papīra gabaliņus. Bērni parādīja augsta līmeņa pazīmi gaidīt savu kārtu, jo bērniem katram tika izdalītas otas, tādā veidā katrs atrada tām sava veida pielietojumu. Bērni dodas uz grupu lai dejotu ar lakatiem un otrā grupa dodas izveidot otru mazo astoņkāji. Bērni apsēžas ar pieaugušā palīdzību pie galda un audzinātāja, tāpat kā pirmajai grupai izstāsta uzdevumu un nodemonstrē papīra plēšanu. Šīs grupas bērniem papīra plēšana izdodas raitāk un pirmais bērniņš kurš vairs nevēlas plēst papīru, tiek uzaicināts pie audzinātājas darboties ar ūdeni un papīru. Visi bērni darbojoties gaida savu kārtu un beidzot plēst papīru ir sasēdušies ap audzinātāju un vēro, ko dara pārējie bērni. Bērniem ļoti patīk darboties ar līmi, tāpēc 4 bērni sauc skolotāju, lai viņi uz papīra līmēšanu būtu nākamie. Kamēr skolotājs darbojas ar bērniem, palīgs pieaicina pie sevis bērnus, kuriem papīra gabali ir izdevušies ļoti lieli, saplēst tos sīkāk. Kad abi baloni aplīmēti

bērni tiek aicināti aplūkot veikumu un norunā, ka pa nakti līme nožūs un nākamajā dienā to varēsīm nokrāsot kā vien paši vēlamies.

Nākamajā dienā skolotāja uz grupu ir atnesusi 3 pamatkrāsas un otas, lai bērni var nokrāsot astonķājus nepiespiestā gaisotnē. Viens pedagoga palīgs ar bērniem lasa grāmatu, otrs palīgs un audzinātāja apsēžas katrs pie sava galda ar vienu no astonķājiem un krāsām. Bērni paši izvēlas pie kura astonķāja viņi dosies un kopā ar skolotāju un pedagoga palīgu tos nokrāso pie galda. Bērni spiežas cits citam virsū, mēģinot būt nākamie, kas krāsos un vairs nav neviena bērna pie grāmatas lasīšanas, jo visi vēlas iesaistīties procesā.

Šajā nodarbībā var izanalizēt to, ka 8 bērni rāda augsta līmeņa pazīmi lietojot kopīgu darba vietu un gaidot savu kārtu kā arī labvēlīgi izturas pret citiem ar vērtējumu - vienmēr, tomēr 4, jau pieminētie, bērni rādīja zema līmeņa pazīmi reti gaidot savu kārtu un dažreiz labvēlīgi izturas pret citiem.

Brīnumi.

Šonedēļ ieradušies 10 bērni. Rīta aplī pētām dabas materiālu un nosakām to faktūru. Dabas materiālus bērni ņem rokās, viļā rokās un padod nākamajam bērnam, tādā veidā demonstrējot augsta līmeņa pazīmi vienmēr lieto kopīgus materiālus un labvēlīgi izturas pret citiem. Skolotāja aicina bērnus ar jautājumu vai viņi zina kādus nospiedumus atstāj katrs no dabas materiāliem. Viens bērns iekliezās jā un 3 bērni, ka nē. Skolotāja vaicā vai viņi gribētu noskaidrot un varbūt sanāks brīnumi, jo nospiedumi var būt dažādi. Pieciem no bērniem piedāvā darboties ar plastilīnu un tajā iespiest savus pirkstiņus, tādā veidā atstājot savu pirkstu nospiedumus un izpētīt kādi tie ir. Pārējie 5 bērni dodas uz mākslas darbnīcu ar skolotājas līdzdalību pagatavot sāls mīklu. Ir sagatavota liela bļoda un skolotāja rāda lielo trauku bērniem un aicina viņus apsēsties katrs uz sava krēsliņa pie lielā galda un pagatavot kopā sāls mīklu, lai varētu redzēt dabas materiālu nospiedumus. Viens bērns ieber no trauka lielajā bļodā, miltus, cits sāli, cits ūdeni. Ceturtais un piektais bērns mīca mīklu, ar rokām, arī citi bērni vēlas mīcīt pagatavoto mīklu. Kad visi pieci bērni mīklu ir samīcījuši, tad skolotāja vēl nedaudz to samīca līdz vajadzīgajai konsistencei un liek uz galda pagatavoto masu, lai to varētu izveltnēt. Arī šajā procesā bērni vēlas piedalīties, to paužot ar sava vārda izteikšanu *Alberts rullēs, Madara grib, Es, es!* Audzinātāja katram bērnam dod mīklas rulli un katrs gaida savu kārtu, uzmanīgi vērojot kā darbojas pārējie bērni, tādā veidā parādot augsta līmeņa pazīmi vienmēr gaidīt savu kārtu un labvēlīgi izturēties pret citiem. Tad tiek piedāvāts groziņš ar dabas materiāliem, katrs gaidot savu kārtu izvēlas dabas materiālu, 3 bērni paņem vienu, 2 bērni divus. Pēc aicinājuma, kurš nāks pirmais skatīties, kādu nospiedumu ir izveidojis bērna rokās esošais materiāls, atsaucas nepacietīgākais puisis. Bērni ar interesi vēro kādi veidojas nospiedumi, gaida savu kārtu un

neņem nost otram izvēlētos materiālus, tādā veidā parādot augsta līmeņa pazīmi visos kritērijos. Otra grupa tiek aicināta uz mākslas darbnīcu pagatavot sāls mīklu un ar interesi vēro notiekošo, tikai šajā grupā viens bērns sākumā nenāk klāt galdam ar sāls mīklu un sēž uz grīdas, tuvojoties audzinātājam sāk skriet pa telpu, tādā veidā bēgot no pieaugušā. Skolotāja piedāvā izvēlēties dabas materiālu, viņš to paņem un izlaiž no rokām. Pēc aicinājuma pacelt čiekuru, bērns nereaģē un skolotāja dodas pie pārējiem bērniem rullēt mīklu un izvēlēties dabas materiālu, kura nospiedumu atstāsim sāls mīklā. Ar bērniņu, kurš nevēlējās piedalīties nodarbībā pedagoga palīgs aprunājās un piedāvāja kopā ar viņu nākt pie galda un kopīgi izpildīt interesanto darbiņu un viņš piekrita. Arī šajā grupā bērni rāda augsta līmeņa pazīmi darboties grupā un labvēlīgi izturēties pret apkārtējiem. Tādejādi 9 bērni rāda augsta līmeņa pazīmi un vienmēr lieto kopīgu darba vietu un materiālus, kā arī labvēlīgi izturas pret citiem un 1 bērns rāda zema līmeņa pazīmi dažreiz labvēlīgi izturēties pret citiem un reti gaida savu kārtu un reti lieto kopīgu darba vietu un materiālus.

1.attēls. Bērns veltnē sāls mīklu.

Dzīvnieku maskas.

Šodien ir meteņi un 9 bērni ar audzinātāju dosies rotaļās pārtopot par dažādiem dzīvniekiem. Rīta aplītī bērniem tiek vaicāts kādus meža dzīvniekus un mājdzīvniekus viņi var

nosaukt. Bērni ir aktīvi, dzīvespriecīgi un uz šādu jautājumu viens bērns saka *mūūū*, pārējie bērni sāk aktīvi piebalsot aktīvākajam bērnam un sāk saukt dzīvnieku skaņas, viens bērns pieskrien pie audzinātājas un atkārto, ko vakar, dabas dienā, runājām par dzīvniekiem un par nedēļas nogales atpūtu ar vecākiem: *Madara bija barot stirnas. Emma bija pie trušiem*. Tādā veidā parādot visai grupai augsta līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem, iesaistoties sarunās un izturoties draudzīgi. Skolotāja izstāsta, ka šodien ir svētki Meteņi, kurus svin ejot rotaļās un pārtopot dažādos tēlos. Tam mums būs nepieciešamas maskas, kuras pie Krāsu Paletes dodoties ciemos varēsīm uztaisīt un paskatīties kāda dzīvnieka maskas Krāsu Paletes mums ir sagatavojusi. Šoreiz dosimies visi bērni uz mākslas darbnīcu izgatavot sev maskas. Ir sagatavoti dažādi materiāli katram bērnam uz darba galda. Katrs bērns tiek aicināts salīmēt izvēlēto masku, tai pielīmējot acis, garas ausis, degunu un muti. Katrs bērns tiek aicināts apsēsties uz sava krēslīņa un paņemt izvēlētos materiālus un līmi. 3 bērni nevarēja sadalīt darba vietu un ik pa laikam ņēma no blakussēdētāja nost līmi vai kādu citu sagatavoto materiālu. Viens bērns uz skolotāja aizrādījumu, nevēlējās atdot citam bērnam domātos materiālus un tos saburzīja. Bērnam tika iedoti jauni materiāli un pedagoga palīgs ar bērniem, kuri bija savu darbu pabeiguši, devās uz grupu, lai pielaiktu savas paštaisītās maskas. Pārējie bērni pabeidza darbu ar skolotājas palīdzību un devās uz grupu rotaļās. Bērni grupā priecājas un komentē citu bērnu maskas, atpazīstot acis, ausis, degunu. Minētajā situācijā 6 bērni lietojot kopīgu darbavietu un materiālus parādīja augsta līmeņa pazīmi un 3 zema līmeņa pazīmi, jo traucēja citiem grupas biedriem darboties.

2.attēls. Bērns līmē masku.

Otas kūleņi.

Grupiņu šodien apmeklēja 12 bērni. Bērni šodien ir aktīvi un nemaz nevēlas piedalīties rīta aplītī un pildīt rutīnas uzdevumus. Ārā aiz loga notiek tirdzniecības centam piederošā dīķa apkārtnes labiekārtošanas darbi un aiz loga ir redzami divi traktori un ceļarullis. Lai piesaistītu bērnu uzmanību rīta aplītī, skolotāja iziet no grupiņas ar Krāsu Paleti rokā un skaļi piekļauvē pie durvīm. Grupā ir klusums un pedagoga palīgi jautā, kas tur tik skaļi kļauvē pie mūsu grupiņas durvīm. Bērni ir pozitīvi satraukti un ieinteresēti. Skolotāja pabāž roku ar pirkstiņlelli Krāsu Paleti un tās vārdā uzrunā bērnus, piedāvājot doties uz mākslas darbnīcu zīmēt ar guaša krāsām un palīdzēt “otai mētāt kūleņus” Skolotāja bērnus sadala divās grupās, lai varētu katram bērnam palīdzēt un parādīt otas kūleņošanu. Otra grupa tikmēr ar krāsainiem lakatiem dejo klasiskās mūzikas pavadībā, bet tie kuri nevēlas var vērot kā aiz loga strādā traktortehnika. Uz galda tiek noliktas 6 otas, bērni katrs paņem otu. Viens bērns paņem divas otas, tādā veidā neatstājot otu vienam bērnam. Skolotāja mēģina sarunāt ar bērnu, kurš ir paņēmis divas otas, lai viņš atdod otu otram bērnam, tikmēr pārējie bērni jau kļuvuši nemierīgi un sākuši daudz ar otām pa galdu. Tiek rasts rezultāts un otu bērns atdod otram bērnam. Katram bērnam izdala zīmēšanas lapu un krāsu paleti. Skolotāja uz lapas demonstrē kā bērni var triept krāsu un pieejot pie katra bērna ar viņa roku atdarina kustības. Tad katrā krāsu paletē tiek iespiestas guašas krāsas. Darbnīcā ir pozitīva gaisotne, bērniem dodot vaļu izpausties ar krāsām. Darbi sanākuši krāsaini un bagātīgi nozīsti ar krāsu. 4 no bērniem ir nokrāsojuši arī savas plaukstas un tās uzlikuši uz darba lapām. Mīlestības svētkos bērni vecākiem uztaisīja apsveikumus ar savu roku un pēdu nospiedumiem, laikam, tādēļ, šo procesu atceroties viņi arī šajā darbā spiež plaukstas nospiedumu. Pēc otas kūleņošanas bērni dodas mazgāt rokas pie izlietnēm viens otru palaižot un gaidot savu kārtu. Bērni demonstrēja visur augsta līmeņa pazīmes, tikai 1 bērns sākumā nevēlējās dalīties ar otām, ko bija jau paņēmis, tādā veidā parādot, ka ne vienmēr ir vēlēšanās dalīties ar visiem grupas biedriem. Otra grupa nākot uz mākslas darbnīcu bija aktīvi izdejojusies ar lakatiem un nemaz nesanāca, pēc skolotājas aicinājuma, uzvesties klusiņām kā pelītēm. Bērni uz galda ieraudzīja otas un pirmais bērns pieskrienot pie otām izskatījās ļoti apmierināts ar sagaidāmo darbiņu. Audzinātāja izstāsta šīsdienas uzdevuma norisi un bērni ķeras pie krāsošanas. Viens bērns darba lapu pastumj nost no sevis un lieliem vēzieniem sāk krāsot vaskadrānu, kas atrodas pārklāta pāri galdam. Cits bērns to ieraugot uzreiz sauc skolotāju un rāda uz notiekošo. Skolotāja norāda uz bērna lapu blakus viņam un bērns uz tās sāk zīmēt ar otu. Skolotāja palīdz ar piemēru, ka vēl var krāsot ar otu un kādos virzienos ar to var krāsot un kā no katra virziena ir atkarīgs kā krāsa izskatīsies uz lapas. Viens puisis cītīgi sauc audzinātāju un paceļ savu zīmējumu, skolotāja prasa, ko viņš vēlas par savu zīmējumu pastāstīt, uz ko saņem atbildi, ka uzzīmētais esot traktors un puisis arī stāsta, ka viņam mājās arī esot tāds

traktors kā redzamais aiz loga. Bērni nevēlas beigt darbu un tikai pēc aicinājuma doties ārā, bērni ir gatavi atstāt krāsas. Pēc šīs nodarbības varam secināt, ka 11 bērni rāda augsta līmeņa pazīmi lietot kopīgu darba vietu un materiālus, vienmēr gaida savu kārtu un labvēlīgi izturas pret citiem un 1 bērns parādīja zema līmeņa pazīmi, jo nevēlējās dalīties ar kopīgiem materiāliem un parādīja zema līmeņa pazīmi - reti labvēlīgi izturēties pret citiem.

3.attēls. Bērni zīmē ar otām.

Sniega kupena.

Nodarbībā piedalās 8 atnākušie bērni. Skolotāja rīta aplīša nodarbībā aicina bērnus apskatīties pa logu uz lielo sniega krāvumu pie bērnudārza un uz kupenām pagalmā. Vai mēs arī mācētu, tāpat kā ziema, uztaisīt tādas sniega kupenas. Viens bērns aktīvi iesaistās sarunā ar pedagogu un atbild: *Jā, lielas, lielas*. Skolotājai blakus ir daudz baltas lapas un rīta aplītī katrs bērns tiek aicināts pienākt un paņemt vienu lapu. Tas skolotāja to sāk burzīt un bērni savas lapas arī burza, līdz lapa ir saburzīta un izskatās pēc sniega pikas un bērni tiek aicināti pikoties. Sākumā no bērniem nav atsaucības uz pikošanos, bet tad divi bērni arī sāk pikoties ar jau sataisītajām pikām un pārējie arī iesaistās ziemas izklaidēs. Skolotāja parāda kā darbiņu varēs izpildīt un pajautā vai, ja šādi mēs darīsim, vai varētu iznākt liela un milzīga sniega kupena? 4 bērni paliek grupā veidot vēl jaunas sniega pikas, bet pārējie 4 bērni dodas uz mākslas darbnīcu veidot lielas sniega kupenas. Bērniem palīdz pieaugušie apsēsties pie galda un nodemonstrē kā var plēst papīru un to saburzīt. Katram tiek iedota viena balta lapa, bērni sāk burzīt lapu un pēc skolotājas lūguma lapu sāk plēst. 1 bērnam plēšana neizdodas un viņš lapu nomet zemē, viņam tiek piedāvāta papīra lapa no mīkstāka papīra un viņš turpina plēst papīru. 1 bērns, kurš ātrāk jau visu lapu ir saplēsis, rauj blakussēdētājam no rokām ārā lapu, jo vēl vēlas turpināt iesākto darbu. Otrs bērns iekliedzas un iesit bērnam, kurš atņēma viņam darba lapu. Skolotāja steidzas samierināt abus bērnus un piedāvā visu saplēsto papīru saburzīt. 1 bērns cītīgi burza papīru, to ik pa laikam iebāžot mutē, bet 2 bērni nevēlas vairs turpināt darbu. Bērni, kas ir saburzījuši lapu, aicina doties pēc līmes, kas atrodas plauktā. Drūzmēšanās nenotiek, jo šoreiz ir maz bērni grupā. Līmēšanas darbi bērniem ir saistoši un visi četri bērni vēlas turpināt darbu pielīmējot saburzītās lapas uz papīra pamatnes. Bērniem, kas nevēlējās lapu burzīt skolotāja palīdz, to izdarīt un palīdz dažiem bērniem likt uz lapas līmi. Pēc darba paveikšanas bērni tiek aicināti savas sniega kupenas parādīt viens otram un novērtēt cik skaisti ir sanācis. Tādejādi šajā situācijā parādot augsta līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem. Uz mākslas darbnīcu tagad dodas otra grupa. Bērni ātri apsēžas pie galdiem un nepacietīgi prasa materiālus. Viņi klausās skolotājas izstāstīto par darbiņa norisi un saņem materiālus, diviem no tiem tiek iedotas salvetes, jo lapu plēst ir pārāk grūti vēl. Bērni mierīgi un klusiņām sēž un rūpīgi plēs lapas, ik pa brīdim iesmejoties, kad kāds plēš lapu un ir lapas plēšanas skaņa. Šeit ir saskatāma augsta līmeņa pazīme, kas ir, labvēlīgi izturēties pret citiem. Kad lapas un salvetes ir nedaudz saplēstas, tad visi 4 bērni aiziet pēc līmes un viens no viņiem paņem līmes kastīti un attēlojot kādreiz redzēto kā to dara skolotāja, izdala līmi pārējiem 3 bērniem un nosauc bērnu vārdus. No tiem viens bērns pats gribēja ņemt līmi un no bērna rokām, to neņem. Skolotāja pateicas bērnam par palīdzību pārējiem un aicina visus apsēsties vietā un nolikt līmes kastīti, lai arī bērns, kurš pats gribēja paņemt līmi, to var izdarīt. Pieaugušie palīdz noņemt vāciņus un parāda kā saburzītās

lapas var atlocīt un nogludināt ar plaukstām un uzlīmēt uz lapas, veidojot sniega kupenu. Šajā nodarbībā tika parādīta 6 bērniem augsta līmeņa pazīme dalot kopīgu darba vietu un materiālus un gaidot savu kārtu, kā arī labvēlīgi izturoties pret citiem un 2 bērniem zema līmeņa pazīme, jo ņēma nost darba materiālus otram bērnam, tādā veidā arī nodemonstrējot zema līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem.

4.attēls. Bērns veido sniega kupenu.

Pavasara vēji.

Nodarbībā piedalās 14 bērni. Rīta aplīša laikā tiek runāts par vēju, kas tas ir un vai to var saredzēt. Tiek noteikti laikapstākļi un vērotas koku galotnes, kas aug pie grupas logiem. Ja galotnes kustās, tad ārā ir vējš, ja galotnes stipri kustās, tad ir milzīgs vējš. Bērni attēlo kā dara vējš un attēlo šalkoņu ar skaņu un roku kustībām, tādā veidā pieskaroties kādam no blakus esošajiem bērniem un 4 no viņiem sāk grūstīties un bakstīt viens otru. Rīta aplītī izceļas divi strīdi, tādā veidā nodemonstrējot zema līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem. Pēc nrīta aplīša bērni tiek aicināti grupā pie galdiem, klausoties vēja skaņās, zīmēt ar krītiņiem vēju. Tā

kā bērni ar rokām, to darīja rīta aplītī. Bērni apsēžas grupā pie 4 galdiem un uz katra galda tiek nolikta neliela kastīte ar krītiņiem. 7 no visiem bērniem paņēma vairākus krītiņus abās rokās, 3 bērni paņēma pa vienam krītiņam un sāka darbu, bet 4 bērniem krītiņu nepietika. Skolotājas aicināti visi 7 bērni nolika krītiņus uz galda, lai visi var paņemt vajadzīgu krāsu, 3 bērni no viņiem ik pa brīdim, paņēma vairāk krītiņu rokā par vienu. Bērni, kuri bija pabeiguši zīmējumu, tika lūgti nolikt krītiņus kastītē un ar zīmējumu doties pie audzinātājas, lai bērns ar pieaugušā nelielu palīdzību var pielikt uzzīmēto vēju pie sienas. 3 bērni, pie viena galda, kuri visilgāk zīmēja, vēju arī sāka zīmēt uz galda, ko arī, pēc skolotājas lūguma, aizejot pēc lupatiņām nomazgāja. Šī situācija rāda, ka 7 bērni izvēlētajos kritērijos parāda augsta līmeņa pazīmi, bet minētie 7 bērni, kuri sākumā nelabprāt dalījās ar krītiņiem – zema līmeņa pazīmi lietot kopīgus darba materiālus un zema līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem.

Olimpiskā medaļa sporta dienā.

Gatavojoties sporta dienai pirmskolas izglītības iestādē bērni tiek aicināti izgatavot medaļas par piedalīšanos. Tiek izstāstīts, kas ir medaļa un parādīts izgatavots paraugs. Katrs bērns tiek aicināts pie skolotājas saņemt ciparu un aplī, kurā ciparu ielīmēt. Bērni sēž pie galda un netiek izdalīti līmes zīmuliši. 6 bērni no 10 atnākušajiem nemierīgi knosās un 2 paprasa līmi. Tiek norādīts uz kastīti plauktā, kur atrodas līme un izskan aicinājums bez skriešanas, mierīgi doties pēc tās. Bērni ņem līmi un atgriežas savā vietā. Viens bērns apsēžas citā vietā. Bērns, kurš pie kastes pieiet beigās izgāž kasti. Cipars tiek uzlīmēts uz apla ar skolotāja palīdzību un skolotāja aicina pa vienam pienākt un medaļā ievērt lenti.

6 bērni, kas steidzās pirmie pēc līmes sāka drūzmēties un stumt malā citus bērnus, tādā veidā parādot zema līmeņa pazīmi kopīgi lietojot darba vietu un gaidot savu kārtu, bet parādot augsta līmeņa pazīmi labvēlīgi izturēties pret citiem aplūkojot citu medaļas un izteikt par tām atzinību.

Lai noteiktu vai pedagoģiskajā darbā bērniem var sekmēt sociālās prasmes, tika apjautāti šīs pašas pirmsskolas iestādes, kurā notika pētījums, 3 pedagogi neformālā intervijā, kuri strādā jaunākā vecuma grupās, tika uzdoti 2 jautājumi:

1. Vai bērni labprāt nodarbībās gaida savu kārtu?
2. Vai bērni nodarbībās labvēlīgi izturas pret citiem?

Pedagogu atbildes:

1. Mūsu grupā ir divi brāļi, kuriem savā starpā notiek konkurence un viņiem ir ļoti grūti sagaidīt savu kārtu. Ir bērni, kuriem vēl nav divi gadi un viņi klusiņām sēž un gaida materiālus, jo vēl nerunā un nav līdz galam adaptējušies grupā. Kopumā bērni viens pret otru nodarbībās izturas labvēlīgi, savam vecumam atbilstoši.

2. Ja bērni attiecīgajā dienā ir vairāk par 10, tad mēs sākot darīt praktiskos darbiņus dalāmieš divās grupās, lai izslēgtu situācijas, kad bērnam ir ilgi jāgaida uz darba izpildi vai materiāliem, tādā veidā arī nepazaudējot to mirkli, kad bērnam ir interese uzdevumu darīt. Jaunākā vecuma bērniem uzmanības noturība ir tik īsa, ka mašīna plauktā vai putns pie loga var viņa uzmanību piesaistīt daudz vairāk par skolotājas piedāvāto.
3. Bērni izturas labvēlīgi viens pret otru, bet, protams, ir situācijas visas dienas garumā. Bērns, vēl tik mazs būdams, situācijas bieži nespēj pats atrisināt kā sabiedrības normas pieprasa, bet gan pagrūžot, iekožot vai raudot. Pieaugušie ir tie, kas bērnam parāda kā situāciju atrisināt, tādā veidā iepazīstinot ar sociālajām prasmēm. Bērni, pārsvarā, prot sagaidīt savu kārtu, bet tas atkarīgs, kas tā ir par situāciju.

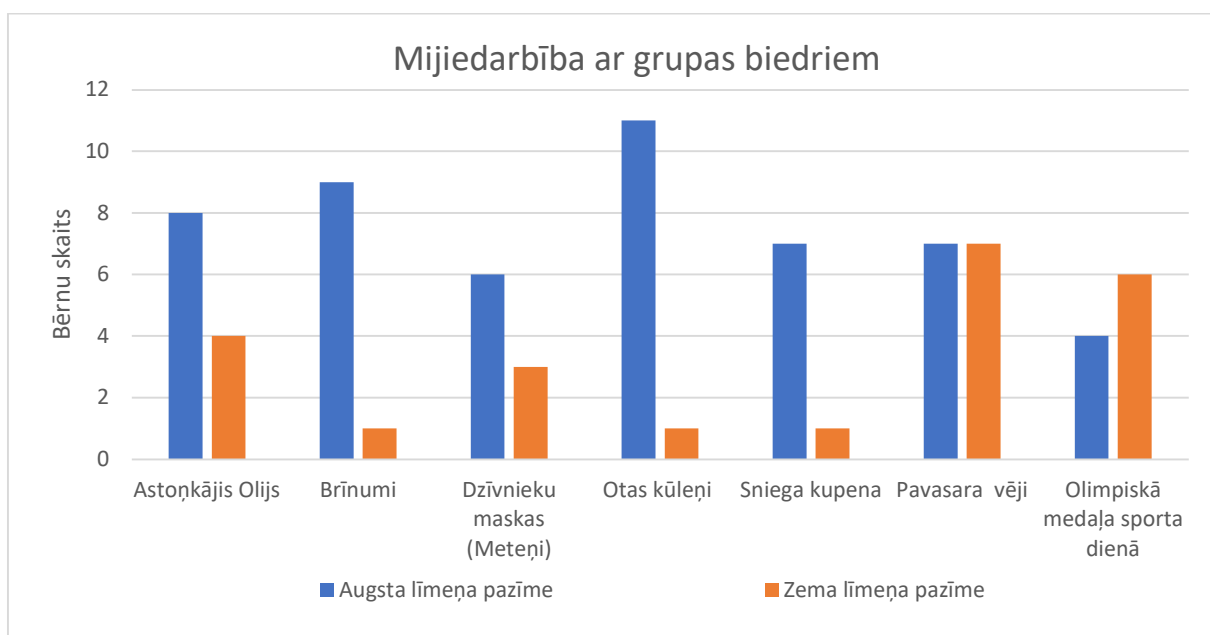
3.3 Pētījuma rezultāti un to analīze

Rezultāti iegūti ar metodi – pedagoģiskais vērojums. Nodarbībās, kurās tika izmantotas guašu krāsas, bērni radoši izpaudās un nodarbībā bija savstarpējs miers, atšķirībā no nodarbības, kurā tika piedāvāti krāsošanas materiāli. Šī situācija rāda, ka bērniem jāpiedāvā vairāk darbs ar gleznošanas materiāliem, jo tad bērnu savstarpējā mijiedarbība pret citiem grupas biedriem sekmējas. Nodarbībās, kurās bija grupas darbs, tika novērots vairāk neiecietības pret citiem grupas bērniem un bērni nevarēja sagaidīt savu kārtu salīdzinot nodarbības, kurās katram ir savs konkrēts uzdevums.

Pēc noteiktajiem kritērijiem pētījumā varam secināt, ka bērni rāda augsta līmeņa pazīmi mijiedarbībā ar grupas biedriem. Nodarbībās, kur katram bērnam ir sagatavoti materiāli mijiedarbība sekmējas atšķirībā no nodarbībām, kurās bērniem ir kopīgi materiāli vai notiek darbs pa grupām. Nodarbībā Astoņkājis Olijs, kura ir balstīta uz grupas darbu, 8 bērniem nav grūtību sagaidīt savu kārtu un dalīt kopīgu darba vietu, bet 4 bērniem ir grūtības sagaidīt savu kārtu. Nākamajā nodarbībā - grupas darbs, kurā katrs var atstāt dabas materiāla nospiedumu rāda labākus rezultātus, tie ir 9 bērni rāda augsta līmeņa pazīmi un 1 zema līmeņa pazīmi, nevēloties iesaistīties grupas darbā. Nodarbībās, kurās ir tikai nedaudz jādalās ar kopīgiem materiāliem un sociālā prasme tiek veidota prezentējot savu darbu tā veicinot kopības izjūtu ar grupas biedriem rezultāti ir katru nedēļu atšķirīgi. Bērniem līmējot katram savu dzīvnieka masku 6 bērni tika novērtēti ar augsta līmeņa pazīmi – 3 ar zema līmeņa pazīmi, nevarot sagaidīt savu kārtu un sākot mētāt darba materiālus. Nodarbībā Otas kūleņi katram bērnam bija sava darba lapa un darba materiālus bērni paņēma paši, tādejādi 11 bērni parādot augsta līmeņa

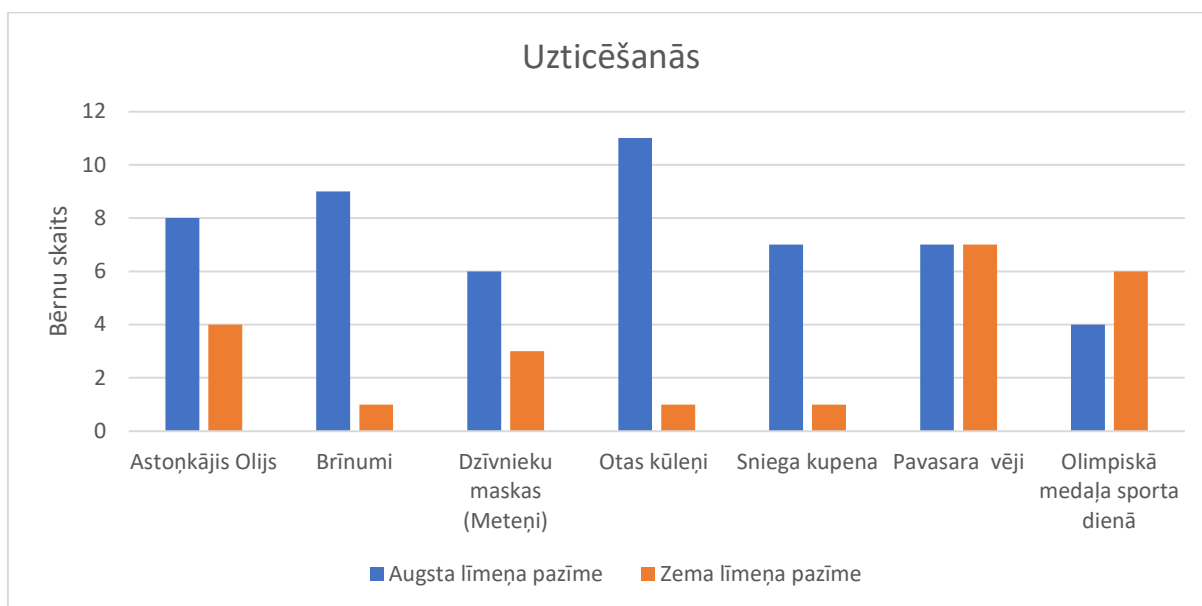
pazīmi un 1 bērns zema līmeņa pazīmi, paņemot sev vairāku bērnu darba materiālus un nevēloties ar tiem dalīties. Līdzīgi rezultāti iegūti nākamā mēneša nodarbībā Sniega kupena, kur katram bija izdalīti savi materiāli, kas nodarbības laikā tika sajaukti ar citu bērnu materiāliem, jo darba galdi ir nelieli 6 bērniem uzrādot augsta līmeņa pazīmi un 2 zema līmeņa pazīmi, jo viņi nevēlējās gaidīt savu kārtu un grupas biedru darba paveikšanu. Nākamnedēļas nodarbībā ar vaska krītiņiem 7 bērni uzrādīja augsta līmeņa pazīmi un 7 bērni zema līmeņa pazīmi, jo nevēlējās dalīties ar darba materiāliem un beidzamajā nodarbībā bērni gatavoja sev medaļas, paši paņemot no plaukta līmēšanai nepieciešamo, tādejādi 4 bērniem uzrādot augsta līmeņa pazīmi un 6 bērniem zema līmeņa pazīmi, jo pie plaukta sākās drūzmēšanās un bērni nevēlējās gaidīt savu kārtu.

5.attēls. Rezultāti kritērijam: Mijiedarbība ar grupas biedriem.

Uzticēšanās kā izvirzītais kritērijs 3 nodarbībās ir novērtēts kā augsta līmeņa pazīme, attiecīgi bērnu skaitam nodarbībā, ir visaugstākais, salīdzinājumā ar zema līmeņa pazīmi, kas tajās nodarbībās ir 1- 2 bērni. Kritērija uzticēšanās vērtējums divās nodarbībās ir līdzīgs, tas ir 6 un 8 bērni ar augsta līmeņa pazīmi un 3-4 bērni ar zema līmeņa pazīmi, jo nevēlējās sadarboties ar grupas biedriem. Nodarbībā Pavasara vēji, kurā tika izmantoti vaska krītiņi un zīmēšanas lapas, 7 bērni tika novērtēti ar augsta līmeņa pazīmi un 7 ar zema līmeņa pazīmi, jo netika novērota no šiem bērniem labvēlīga izturēšanās citam pret citu un noslēguma nodarbībā tika novērota 4 bērniem augsta līmeņa pazīme un 6 bērniem zema līmeņa pazīme, jo bērni drūzmējoties pie materiāliem neizturējās labvēlīgi viens pret otru.

6.attēls. Rezultāti kritērijam: Uzticēšanās..

Šeit varam novērot, ka kritērijs “mijiedarbība ar grupas biedriem” un “uzticēšanās” visa pētījuma laikā ir viens otram sekojuši un tās pazīmes, kas ir novērtētas attiecīgi vienā kritērijā ir tādas pašas otrā kritērija analīzē. Apkopojot un analizējot pazīmes pēc kritērijiem, var secināt, ka bērni ir dažādi tiem piedāvātie materiāli pirmsskolā var sekmēt sociālās prasmes. Bērnu sociālo prasmju rezultāts ir atkarīgs no bērna ieinteresētības, materiāliem, bērnu radošuma un skolotāju atsaucības problēmsituāciju risināšanā un tūlītējā reaģēšanā. Bērniem ir liela interese darboties ar dažādiem materiāliem, tāpēc skolotājam jāpievērš uzmanību materiālu daudzumam un to sadalījumam.

Secinājums.

Noslēdzošajā sadaļā, atsaucoties uz darba teorētisko daļu, darba autore nodefinēja divus kritērijus sociālo prasmju jomā, kurus pētīja trīs mēnešus vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā. Rezultāti tika pierakstīti pēc katras aprakstītās nodarbības un pēc septiņām nodarbībām apkopoti diagrammā.

Atbilde uz pētījuma jautājumu:

Jaunākā vecumposma bērnu sociālās prasmes vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā tiks sekmētas, ja skolotājs:

- Piedāvās radošu vidi, materiālus un atbilstošus uzdevumus.
- Respektēs katra bērna spēju līmeni un viņa vēlmes.
- Pievēršīs uzmanību bērnu sacītajam un viņu emocijām.
- Izvēlēsies daudzveidīgus materiālus un tehnikas.
- Organizēs mācību procesu atbilstoši tēmai un vecumposmam.

Secinājumi

1. Sociālās prasmes tika arī raksturotas un atainotas tabulā, kā arī aprakstīts rezultāts, kā tās mums palīdz saskarsmē ar citiem. Tāpat tiek aprakstītas un attēlotas caurviju prasmes, jo tās sociālo prasmju jomā ir nedalāmas un ietver visu pedagoģiju kopumā.
2. Var izlasīt jaunākā vecuma bērnu psiholoģisko raksturojumu. Kā arī aprakstīts ir kāpēc bērnam ir nepieciešama socializācija, tomēr katram atšķirīgā daudzumā. Ir aprakstītas bērna vajadzības jau no piedzimšanas brīža, lai pieaugušais saprastu un spētu respektēt katra bērna vajadzības.
3. Ir aprakstīts mācību saturs vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā. Tiek aprakstīts, kas ir vizuālā māksla un tās izteiksmes līdzekļi un aprakstītas vadlīnijas no mācību satura, kas jaunākā vecuma bērniem būtu jāmāk. Kā arī tiek aprakstīti rotaļnodarbību piemēri vizuālajā mākslā, iekļaujot sociālās prasmes, kuri tālāk tiek pētīti empīriskajā pētījumā.
4. Tiek aprakstīta pedagoģiskā darbība, kas būtu jāveic skolotājam, lai viņš varētu izvirzīt mērķus vizuālajā mākslā. Tajā skaitā tiek aprakstīta arī bērna darbība vizuālajā mākslā un to, kas ir teikts vadlīnijās par šajā vecumposmā apgūstamajiem darbības veidiem.
5. Noslēdzošajā sadaļā, atsaucoties uz darba teorētisko daļu, darba autore nedefinēja divus kritērijus sociālo prasmju jomā, kurus pētīja trīs mēnešus vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā. Rezultāti tika pierakstīti pēc katras aprakstītās nodarbības un pēc septiņām nodarbībām apkopoti diagrammā.
6. Jaunākā vecumposma bērnu sociālās prasmes vizuālās mākslas nodarbībās pirmsskolā tiks sekmētas, ja skolotājs:
  - a. Piedāvās radošu vidi, materiālus un atbilstošus uzdevumus.
  - b. Respektēs katra bērna spēju līmeni un viņa vēlmes.
  - c. Pievērsīs uzmanību bērnu sacītajam un viņu emocijām.
  - d. Izvēlēsies daudzveidīgus materiālus un tehnikas.
  - e. Organizēs mācību procesu atbilstoši tēmai un vecumposmam.

Izmantotā literatūra

- Elnebiņa, I. (1992). *Pakāpieni bērna attīstībā*. Rīga: Pētergailis.
- Vigule, D., Deķēns K. (1998). *Par pirmsskolas bērnu audzināšanu un attīstību*. Rīga: Vārti.
- Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Blinkena, A. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. (2000). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Reņģe V. *Psiholoģija. Personības psiholoģiskās teorijas*. (1999). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Dzintere, D. *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. (2000). Rīga: Izglītības soļi.
- Viļciņa, A., Pūpola, I., Smutova, G. *Sociālo prasmju attīstīšanas programma sākumklašu audzēkņiem*. (2015). Rīga: Profesionālās pilnveides un izglītības centrs "AISMA".
- Šteinberga, A. *Pedagoģiskā psiholoģija*. (2013). Rīga: RaKa.
- Pirmsskolas izglītība. *Ideju krātuve pirmsskolai. Rotaļnodarbības 5 -6 gadus veciem bērniem*. (2010). Rīga: Zvaigzne ABC.
- Hibnere, V. *Bērnu tēlotājdarbības psiholoģija*. (1977). Rīga: Zvaigzne.
- Golubina, V. *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. (2007). Rīga: Izglītības soļi.
- Dzintere, D., Stangaine, I. *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. (2005). Rīga: RaKa.
- Svence, G. *Personības attīstības psiholoģija*. (1998). Rīga: RPIVA.
- Pļavniece, M., Škuškovnika, D. *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. (2002). Rīga: RaKa.
- Vorobjovs, A. *Sociālā psiholoģija*. (2002). Rīga: Izglītības soļi.
- Lieģeniece, D. *Kopveseluma pieeja audzināšanā*. (1999). Rīga: RaKa.
- Lieģeniece, D. *Bērns – Pasaulē, Pasule – Bērnā*. (1992). Rīga: Zvaigzne.
- Koemetss, E., Tamma, L., Elango, A., Indre, K. *Psiholoģijas un Pedagoģijas pamati*. (1984). Rīga: Zvaigzne.
- Puškarevs, I. *Attīstības psiholoģija*. (2001). Rīga: RaKa.
- Pirmsskolas izglītība. *Es gribu iet skolā*. (2003). Mārupe: Puse Plus.
- Dzintere, D. *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. (2002). Rīga: Izglītības soļi.
- Eriksons, E. *Identitāte: jaunība un krīze*. (1998). Rīga: Jumava.
- Frīdenberga, B. *Vizuālā māksla pirmsskolā*. (2003). Rīga: RaKa.
- Briška, I., Kalēja – Gasparoviča, D. *Jēgpilns mācību process vizuālajā mākslā*. Rīga: LU
- Briška, I., Kalēja – Gasparoviča, D. *Skolēna radošuma sekmēšana un vērtēšana*. (2020). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Kalēja – Gasparoviča, D. *Bērna radošā pašizpaušme vizuālajā mākslā pirmsskolā.* (2020). Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.

Lieģeniece, D. *Sešgadīgu bērnu raksturojums un attīstība.* (1995). Liepājas Pedagoģiskā augstskola.

Gudrīte, A. (2006). *Sociālo prasmju apguve 5. – 6. gadu vecumā.* Daugavpils Universitāte, Daugavpils, Latvija.

Valsts izglītības satura centrs. Metodiskie ieteikumi Pirmsskolas mācību programmu īstenošanai. 2016. Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/metmat_visc.shtml
[Aplūkots 06.05.2021.]

GALVOJUMS

Es, Juta Damberga

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Juta Damberga

(vārds, uzvārds)

(paraksts)

Datums: 09.05.2021.

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Kvalifikācijas darbs

LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Juta Damberga

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs Daiga Kalēja-Gasparoviča

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Kvalifikācijas darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20__ .gada _____ sēdē, protokola Nr. _____

vērtējums _____

(vērtējums)

(vērtējums vārdiem)

Valsts pārbaudījuma
komisijas priekšsēdētājs _____

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds)

_____
(paraksts)